

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
Харківський національний університет внутрішніх справ
Кафедра фундаментальних та юридичних дисциплін факультету № 6

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
з навчальної дисципліни « Основи правознавства»
обов'язковий компонент освітньої програми
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
072 Фінанси, банківська справа і страхування
(Фінансова безпека та фінансові розслідування)

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 25.09.2023 №8

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 25.08.2023 №5

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 22.09.2023 №8

Розглянуто на засіданні кафедри загальноправових дисциплін

(протокол від 19.08.2023 р. № 8).

Розробники:

1. Доцент кафедри фундаментальних та юридичних дисциплін факультету № 6 ХНУВС, кандидат юридичних наук **О. Є. Железов.**
2. Викладач кафедри фундаментальних та юридичних дисциплін факультету № 6 ХНУВС, кандидат юридичних наук **К.М. Гуртова.**

Рецензенти:

1. Завідувачка кафедри державно правових дисциплін та міжнародного права Державного бітехнологічного університету, доктор економічних наук, кандидат юридичних наук, доцент **Т.В. Дуюнова**.
2. Завідувач кафедри правового забезпечення господарської діяльності факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор **О. П. Гетьманець**.

1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами

Номер та назва змістового модулю, номер та найменування теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Тема № 1: : Поняття права та його ознаки.	8	2	2			4	
Тема № 2: : Правовідносини.	8	2	2			4	
Тема №3: Основи теорії держави.	14	4	4			6	
Тема № 4: Конституційне право України.	14	4	4			6	
Тема № 5: Цивільне право України.	10	2	2			6	
Тема № 6: Спадкове право.	8	2	2	-	-	4	
Тема № 7: Житлове право.	8	2	2	-	-	4	
Тема № 8: Сімейне право.	8	2	2	-	-	4	іспит
Тема № 9: Основи кримінального права України (загальна частина).	8	2	2	-	-	4	
Тема № 10: Адміністративне право України.	10	2	2	-	-	6	
Тема № 11: : Основні правові засади господарської діяльності.	8	2	2			4	
Тема № 12: Трудове право та право соціального забезпечення	8	2	2	-	-	4	
Всього:	120	32	32	-	-	56	

заочна форма

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Тема № 1: Поняття права та його ознаки.	8	2	2			4	

Тема № 2: Правовідносини.	8	2	2			4	
Тема №3: Основи теорії держави.	14	2	2			10	
Тема № 4: Конституційне право України.	14					14	
Тема № 5: Цивільне право України.	10					10	
Тема № 6: Спадкове право.	8					8	
Тема № 7: Житлове право.	8					8	
Тема № 8: Сімейне право.	8					8	
Тема № 9: Основи кримінального права України (загальна частина).	8					8	

Тема № 10 Адміністративне право України.	10					10	Іспит
Тема № 11: Основні правові засади господарської діяльності.	8					8	
Тема № 12: Трудове право та право соціального забезпечення	8					8	
Всього	120	6	6			108	

3. Методичні вказівки до семінарських, практичних та лабораторних занять

Тема № 1: Поняття права та його ознаки.

Семінарське заняття №1: Поняття права та його ознаки.

Навчальна мета заняття: Визначення права в системі суспільних наук, його функції та завдання.

Кількість годин 2 години.

Навчальні питання:

1. Функції права.
2. Місце і роль права у системі соціальних норм.
3. Загальна характеристика основних галузей права України.
4. Характеристика джерел права як зовнішньої форми його виразу.
5. Систематизація нормативних актів.

Ключові поняття: “предмет науки”, «динаміка держави і права», “прийоми і методи дослідження”, “загально-наукові та спеціально-наукові методи дослідження”, “система юридичних наук”.

Теми рефератів:

1. Поняття права та його ознаки.
2. Система права: норма, інститут, галузь права.
3. Джерела (форми) права. Закони і підзаконні нормативні акти.

Методичні рекомендації:

Розглядаючи перше питання слід враховувати багатозначність терміну "право", у зв'язку з чим необхідно виявити відмінність між природним і позитивним (юридичним) правом, а також дати визначення суб'єктивного і об'єктивного позитивного права. Основна увага повинна бути приділена ознакам об'єктивного позитивного права, детальний аналіз яких дозволить дати розгорнуте визначення об'єктивного права, яке Ви і будете переважно використовувати у подальшому. Значущим аспектом цього питання є також співвідношення понять "право" і "закон", що є подібним до співвідношення понять "зміст" і "форма".

Обов'язковими елементами наступного питання є поняття функцій права, перелік загальносоціальних функцій права, перелік і характеристика спеціально-юридичних функцій права. Для кращого запам'ятовування змісту питання види функцій варто зобразити у вигляді опорної схеми ("дерева").

Центральним за значенням питанням теми можна вважати питання про систему права. Відправною точкою у ньому є визначення поняття "система права", в якому відображаються її елементи та взаємозв'язок між ними. Оскільки первинним елементом системи права як цілісного комплексу взаємопов'язаних і взаємодіючих чинних юридичних норм певної держави є правова норма, насамперед слід дати визначення норми права і ознайомитися з її структурою (елементами цієї структури, як відомо, є гіпотеза, диспозиція і санкція). Теоретично і практично значущою є класифікація норм права, для якої Вам потрібно використати не менше п'яти критеріїв.

Наступний крок - з'ясування підстав (критеріїв) об'єднання правових норм в інститути, підгалузі й галузі права. Такими критеріями виступають предмет і метод правового регулювання. Крім визначення цих понять Вам слід виявити перелік найхарактерніших методів правового регулювання (поряд з іншими класифікаціями в якості найпростішого Вам пропонується поділ методів на метод заборони, наказу, дозволу і рекомендації).

Опанування змісту понять "норма права", "предмет правового регулювання", "метод правового регулювання" відкриває Вам шлях до розуміння природи галузі права та відмінностей між окремими галузями права. Зверніть увагу на те, що й інститут, і підгалузь, і галузь права являють собою сукупність юридичних норм. Але лише у визначенні галузі права йдеться про метод регулювання, характерний саме для неї.

Аналізуючи визначення інституту, підгалузі й галузі права варто звернути увагу і на відмінність у позначенні кола суспільних відносин, які регулюються відповідною сукупністю правових норм: для галузі - це "сфера однорідних суспільних відносин", для підгалузі - "вужча за галузь група однорідних суспільних відносин", для інституту - лише "вид чи сторона однорідних

суспільних відносин". Важливим аспектом питання про систему права є також класифікація інститутів і галузей права.

Переходячи до наступного питання теми - джерела права - доцільно виявити його взаємозв'язок з попереднім: система права розглядається як внутрішня форма права, тоді як джерела права - це його зовнішня форма. В якості обов'язкових елементів питання включає: визначення поняття "джерела права" (у формальному, а не матеріальному розумінні); характеристику видів джерел права та з'ясування значення кожного з них для сучасних правових систем і, передусім, для правової системи України. Головна увага повинна бути приділена нормативно-правовому акту: його поняттю, ознакам, видам (закон та підзаконний нормативний акт) та їх різновидам.

Важливе теоретичне і практичне значення має встановлення відмінності між правом (системою права) і законодавством (системою законодавства): якщо система права - це сукупність упорядкованих юридичних норм, то система законодавства - це сукупність взаємопов'язаних нормативно-правових актів певної держави. Спеціальної уваги заслуговує питання про форми систематизації законодавства і, передусім, про кодифікацію та сучасний стан кодифікаційного процесу в Україні.

Література:

Основна: 50, 51, 53, 54, 55, 56, 60.

Допоміжна: 2, 4, 7, 8, 15, 19, 28, 65, 120-122.

Тема № 2: Правовідносини.

Семінарське заняття №2: Правовідносини.

Навчальна мета заняття: засвоїти предмет, завдання, методи, функції та структуру правовідносин; з'ясувати, проаналізувати та оцінити загальну структурну характеристику об'єкта правовідносин.

Кількість годин 2 години.

Навчальні питання:

1. Поняття, структура, види правовідносин.
2. Правопорушення: поняття, склад, види.
3. Юридична відповідальність: поняття, підстави, види.

Ключові поняття: «об'єкт правовідносин», «юридична відповідальність», «види правопорушень».

Теми для рефератів:

1. Правомірне поведінка: необхідність сучасного життя.

2. Основні причини вчинення правопорушень та способи їх попередження.
3. Суб'єкт правопорушення: види, ознаки, особливості.
4. Презумпція невинуватості – гарантія прав підозрюваних.
5. Види юридичної відповідальності.

Методичні рекомендації:

Правовий аналіз різноманітних життєвих ситуацій є неможливим без належного засвоєння змісту питання про правові відносини і юридичні факти. Розглядаючи поняття, структуру і види правових відносин, слід постійно мати на увазі, що правові відносини - це конкретні (не абстрактні) життєві відносини, врегульовані нормами права. Для їх виникнення необхідні три умови, якими є наявність: а) суб'єкта права; б) юридичної норми, адресованої цьому суб'єкту; в) юридичного факту, який породжує виникнення у суб'єкта певних прав і обов'язків на підставі юридичної норми. Необхідно приділити увагу і класифікації юридичних фактів (насамперед, їх поділу на види за ознакою наявності волі суб'єктів).

Вивчення питання про правопорушення слід розпочати з відновлення у пам'яті змісту охоронної функції права і пов'язаної з існуванням такої функції наявності охоронних норм права, інститутів права, правових відносин. Всі ці елементи правової дійсності спрямовані на недопущення правопорушень як протиправних, суспільно небезпечних або суспільно шкідливих, винних діянь особи. Дане питання теми передбачає аналіз поняття правопорушення, його складу (сукупності об'єктивних і суб'єктивних ознак) і видів (злочини і проступки). Особливо уважно слід розглянути елементи складу правопорушення (об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона), а також критерії розмежування злочинів і проступків.

Питання про юридичну відповідальність є логічним продовженням попереднього, оскільки, підставою притягнення особи до юридичної відповідальності є наявність в її поведінці складу правопорушення. Необхідно опрацювати такі аспекти питання: поняття ретроспективної (негативної) юридичної відповідальності, її ознаки, функції, принципи і види.

Література:

Основна: 3, 7, 8, 12

Допоміжна: 1, 3, 6

Тема № 3. Основи теорії держави.

Семінарське заняття №3: Основи теорії держави.

Навчальна мета заняття: Визначення форми правління, форми державного устрою, форми державного (політичного) режиму, вивчення механізму держави, його особливостей та структурних елементів.

Кількість годин 4 години.

Навчальні питання:

1. Поняття і елементи форми держави.
2. Поняття та структура механізму держави. Державний апарат.
3. Принципи організації та функціонування механізму держави.
4. Поняття, ознаки та класифікація державних органів.
5. Поняття органів місцевого самоврядування та їх співвідношення з механізмом держави.
6. Поняття та класифікація функцій держави.

Ключові поняття: “форма держави”, “форма державного устрою”, “форма державного правління”, “форма державного політичного режиму”, “унітарна держава”, “федерація”, “монархія”, “республіка”, “демократичний режим”, “недемократичний режим”, “антидемократичний режим”, “державний апарат”, “механізм держави”, “апарат держави”, “допоміжний апарат”, “правові форми діяльності держави”, “орган державної влади”, “посадова особа”, “повноваження”, “компетенція”, “функція держави”.

Теми для рефератів:

1. Особливості унітарних та федеративних форм державного устрою.
2. Конфедерація – суперечливість наукових підходів.
3. Сучасні різновиди форм державного правління.
4. Державний політичний режим: поняття та різновиди.
5. Форма сучасної української держави.
6. Сучасна структура механізму української держави.
7. Апарат Української держави за Конституцією України.
8. Апарат органів місцевого самоврядування як ознака демократичної держави.
9. Класифікація функцій держави.
10. Внутрішні функції сучасної української держави.

Методичні рекомендації:

Визначення категорії форма держави передбачає поєднання в єдину систему її структурних елементів: форми державного устрою, форми державного правління, форми державного політичного режиму, що відображають процес формування та реалізації державної влади. Аналіз форми державного устрою передбачає висвітлення особливостей територіальної організації влади, а також потребує приділення окремої уваги питанню про суперечливу категорію “конфедерація”. Характеристика форми державного правління вимагає висвітлення особливостей процесу формування, звітності та відповідальності вищих виконавчих органів державної влади. Форма державного політичного

режиму може бути більш ретельно визначена шляхом класифікації всіх видів режиму за критерієм демократичності. Особливу увагу слід звернути на форму сучасної Української держави згідно Конституції України 1996 р.

Розглядаючи поняття такої правової категорії як механізм держави, слід звернути увагу на складові елементи, зокрема на державний апарат та підприємства, установи, організації, що забезпечують його діяльність. При цьому особливу увагу необхідно приділити принципам організації та функціонування механізму держави, оскільки вони безпосередньо визначають напрямки його діяльності.

Характеризуючи поняття та ознаки державних органів потрібно докладно дослідити критерії їх класифікації та їх державно-владні повноваження і компетенцію. Особливу увагу слід приділити законодавчим, виконавчим та судовим органам.

Література:

Основна: 3, 7, 8, 12

Допоміжна: 1, 3, 6

Тема № 4: Конституційне право України.

Семінарське заняття №4: Конституційне право України.

Навчальна мета заняття: визначення поняття "конституція.", визначити головні ознаки державного ладу України, Основи конституційного ладу України.

Кількість годин 4 години.

Навчальні питання:

1. Поняття конституційного права. Джерела конституційного права в Україні.
2. Розвиток конституційного процесу в умовах незалежності України. Структура конституції України.
3. Державна влада в Україні та її поділ на законодавчу, виконавчу та судову.
4. Президент, як голова держави Україна.
5. Державна символіка та мова в Україні.

Ключові поняття: “Конституційний лад в Україні” “Державні символи України”, “Парламент і парламентаризм”, “Президент України”.

Теми рефератів:

1. Особливості предмета конституційного права України.
2. Механізм внесення змін і доповнень до Конституції України.
3. Безпосереднє народовладдя в Україні.
4. Особливості мажоритарної виборчої системи.
5. Порядок проведення референдумів в Україні.
6. Становлення українського парламентаризму.
7. Інститут депутатської недоторканості.
8. Роль Президента України як гаранта державного суверенітету.
- 9 Процедура імпічменту Президента.

Методичні рекомендації:

Розгляд першого питання варто розпочати із загальнотеоретичної тези про те, що всі галузі права розрізняються за двома критеріями: за предметом і методом правового регулювання. Слід мати на увазі, що в підручниках з конституційного права України містяться різні визначення даної галузі та її предмету. Вони не є протилежними, а є свідченням авторського підходу до визначення даних явищ. Найбільш лаконічним є визначення конституційного права як галузі, що регулює найважливіші (фундаментальні) політико-правові відносини. Слід звернути увагу на те, що означає «політичний зміст» і «правова форма» відносин, що складають предмет конституційного права. При розгляді джерел конституційного права в Україні слід враховувати те, що правова система України тяжіє до континентальної (романо-германської) правової сім'ї, де провідне місце серед джерел права визнається за нормативно-правовими актами. Необхідно сформулювати визначення нормативно-правового акту, здійснити їх конституційно-правову класифікацію. Варто також мати на увазі, що з розвитком вітчизняного конституціоналізму дедалі більшого значення в системі джерел конституційного права України відіграють правові звичаї та нормативні договори (особливо міжнародні). У межах конвергенції правових систем цілком можливо, що в подальшому в якості джерел вітчизняного конституційного права застосовуватимуться й правові (насамперед - судові) прецеденти.

Термін „конституція" має тривалу історію і на сьогодні вживається в кількох значеннях, насамперед як „конституція юридична" і „конституція фактична". Необхідно з'ясувати зміст кожного з названих понять, розкрити співвідношення між ними. Слід також звернути увагу на формальний і матеріальний аспекти юридичної конституції, пояснити причини і значення такого розмежування. Розкриваючи юридичні властивості конституції, слід навести їх перелік та зміст, акцентуючи увагу на тому, що окремі з них мають матеріальний (змістовний) характер, а інші є формальними (зовнішніми); проте лише в комплексі вони дають змогу чітко відмежувати конституцію від усіх інших нормативно-правових актів.

Державний орган. Ознаки органу державної влади. Класифікація органів держави (за способом створення, за шляхом формування, за компетенцією, за

місцем в системі державного апарату, за порядком прийняття рішень, за характером і змістом діяльності). Поняття законодавчої влади. Органи законодавчої влади. Парламент. Поняття виконавчої влади та органи виконавчої влади. Центральні органи виконавчої влади. Судова влада. Поняття судової влади. Суд. Конституційний суд. Суд присяжних.

Метою розгляду даного питання є формування цілісного уявлення про роль і місце Президента України в державному механізмі Української держави. Необхідно провести аналіз чинного Закону України „Про вибори Президента України. Слід вказати види виборів глави держави, за якою виборчою системою вони проводяться, хто має право висувати кандидатів у Президенти України тощо. Особливу увагу слід приділити порядку набуття повноважень новообраним Президентом України. Також передбачається визначення прерогативних, предметних та інструментальних функцій Президента України, а також похідних від них повноважень. При цьому варто звернутися не тільки до Конституції України, але й до галузевого законодавства. Особливу увагу слід приділити підставам та порядку усунення Президента України з посади в порядку імпічменту.

Державна символіка. Державний Прапор. Державний Герб. Державний Гімн. Законодавче регулювання мовного питання в Україні.

Література:

Основна: 1, 2, 3, 24, 29, 50, 51, 53, 54, 55, 56, 58, 60.

Допоміжна: 2, 4, 5, 7, 8, 19, 20, 26, 28, 34, 50, 55, 62, 65, 74, 78, 87, 96, 97, 98, 118, 120-122, 134, 136, 138.

Тема № 5: Цивільне право України.

Семінарське заняття №5: Цивільне право України.

Навчальна мета заняття: необхідно засвоїти поняття цивільного права як самостійної галузі права та його відмінність від інших правових галузей, засвоїти систему цивільного законодавства, знати особливості правового становища осіб у цивільно-правових відносинах.

Кількість годин: 2 години.

Навчальні питання:

1. Джерела цивільного права України.
2. Цивільна дієздатність фізичних осіб.
3. Правосуб'єктність юридичних осіб.
4. Підстави виникнення та припинення права власності.
5. Способи захисту цивільних прав особи.

Ключові поняття: “зміст цивільної дієздатності”, “юридичні особи”, “види юридичних осіб”, “суб’єкт цивільних правовідносин”, “особливості цивільно-правової відповідальності”, “особливості відповідальності”.

Теми рефератів:

1. Поняття, особливості, елементи цивільного правовідношення.
2. Здійснення цивільних прав.
3. Захист цивільних прав.
4. Відповідальність у цивільному праві.

Методичні рекомендації:

Предмет, метод, цивільного права. Цивільні правовідносини, їх особливості склад (суб’єкти, об’єкти, зміст, підстави виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин (юридичні факти). Види цивільно-правових відносин за економічним змістом (майнові, немайнові), за юридичним змістом (абсолютні, відносні), за об’єктом (речові, зобов’язальні), залежно від структури (прості, складні), за цілями та характером спрямування (регулятивні, охоронні).

Правоздатність та її характерні ознаки. Дієздатність. Зміст цивільної дієздатності (угодоздатність, деліктоздатність, тестаментоздатність, трансдієздатність). Види дієздатності (повна, неповна, часткова, обмежена у за рішенням суду, особи, визнані судом недієздатними). Поняття та порядок оголошення безвісно відсутньою чи померлою особою. Юридичні особи як суб’єкти цивільного права. Поняття та ознаки юридичної особи. Правоздатність та дієздатність юридичної особи. Способи виникнення юридичних осіб (розпорядчий, нормативно-явочний (реєстраційний), дозвільний). Припинення юридичної особи (ліквідація, реорганізація). Види юридичних осіб: а) в залежності від виду права власності (державні, комунальні, приватні, змішані); б) в залежності від цілей утворення та діяльності (комерційні, некомерційні); в) в залежності від фінансування (госпрозрахункові та бюджетні); г) в залежності від функцій (господарські, негосподарські); д) в залежності від відношення засновників до майна; е) в залежності від кількості осіб, що входять до складу юридичної особи (унітарні, об’єднання осіб); ж) за типом правосуб’єктності (публічні, приватні); з) в залежності від організаційно-правової форми (установи, товариства). Держава як суб’єкт цивільних правовідносин.

Правоздатність та її характерні ознаки. Дієздатність. Зміст цивільної дієздатності (угодоздатність, деліктоздатність, тестаментоздатність, трансдієздатність). Види дієздатності (повна, неповна, часткова, обмежена у за рішенням суду, особи, визнані судом недієздатними). Поняття та порядок оголошення безвісно відсутньою чи померлою особою. Юридичні особи як суб’єкти цивільного права. Поняття та ознаки юридичної особи. Правоздатність та дієздатність юридичної особи. Способи виникнення юридичних осіб (розпорядчий, нормативно-явочний (реєстраційний), дозвільний). Припинення юридичної особи (ліквідація, реорганізація). Види юридичних осіб: а) в

залежності від виду права власності (державні, комунальні, приватні, змішані); б) в залежності від цілей утворення та діяльності (комерційні, некомерційні); в) в залежності від фінансування (госпрозрахункові та бюджетні); г) в залежності від функцій (господарські, негосподарські); д) в залежності від відношення засновників до майна; е) в залежності від кількості осіб, що входять до складу юридичної особи (унітарні, об'єднання осіб); ж) за типом правосуб'єктності (публічні, приватні); з) в залежності від організаційно-правової форми (установи, товариства). Держава як суб'єкт цивільних правовідносин.

Література:

Основна: 1-16, 23, 25-30, 32, 35, 37, 38,39, 41, 44, 46, 49, 50, 51, 53, 54, 55, 56, 60.

Допоміжна: 2, 3, 4, 7, 8, 10, 11, 15, 16, 19, 20, 21, 25, 28, 29, 31, 33, 34, 39, 41, 57, 65, 73, 78, 84, 85, 86, 102, 103, 104, 110, 120-122, 123, 131, 134

Тема № 6: Спадкове право.

Семінарське заняття №6: Спадкове право.

Навчальна мета заняття: Вивчення визначення "спадщини", хто може бути спадкоємцем і спадкодавцем, час і місце відкриття спадщини .

Кількість годин 2 години.

Навчальні питання:

1. Особливості спадкування за законом.
2. Особливості спадкування за заповітом.
3. Прийняття та оформлення спадщини.

Ключові поняття: заповіт, спадщина, спадкування за законом

Теми рефератів:

1. Заповіт: форма та порядок укладення.
2. Особливості розпорядження у заповіті.
3. Прийняття та оформлення права на спадщину.
4. Правовий статус виконавця заповіту.
5. Черги спадкоємців за законом. Зміна черговості.

Методичні рекомендації: Вивчення даної теми потребує дослідження загальних понять спадкового права: визначення "спадщини", хто може бути спадкоємцем і спадкодавцем, час і місце відкриття спадщини тощо. Зверніть увагу на те, які права та обов'язки не можуть переходити у спадок, чому? Що собою являє спадковий масив. Які права та обов'язки входять до нього? Зупиніться на інституті усунення від права спадкування, встановіть категорії цих осіб та з'ясуйте, чому саме вони не можуть спадкувати та коли ці правила можуть бути змінені. Який орган може приймати рішення про усунення від спадщини?

Необхідно вказати, що Цивільним кодексом України передбачені дві підстави спадкування: за законом і за заповітом. Особливо слід зупинитися на порядку спадкування за законом, оскільки більшість людей не залишають заповітів і розраховують на положення законодавства щодо спадкування. Визначте, хто є спадкоємцем за законом. Який передбачений порядок закликання їх до спадкування? Дослідіть окремо кожен чергу спадкоємців, з'ясуйте, в яких частках успадковують спадкоємці, чим зумовлюється зміна черговості спадкоємців та в якому порядку це відбувається. У чому особливість таких спадкоємців по закону, як онуки, правнуки, прабаба та прадід померлого. Крім того, охарактеризуйте правове становище таких спадкоємців, як утриманці, який порядок їх закликання до спадкування. Дослідіть порядок розподілу майна померлого між спадкоємцями при спадкуванні за законом. Встановіть правову природу права представлення, в яких випадках воно застосовується та з якою метою.

Починаючи розгляд спадкування за заповітом, варто надати визначення і юридичну природу заповіту. Обов'язково вкажіть на форму і порядок, в якому має бути складений заповіт, які особи мають право на таке розпорядження на випадок своєї смерті. З'ясуйте, в якому порядку може залишити після себе заповіт особа, яка має фізичні вади. Чи встановлюються додаткові вимоги для оформлення заповітів таких осіб. Крім того, в цьому питанні необхідно звернути увагу на осіб, які мають право на обов'язкову частку у спадщині: хто має таке право і як вираховується ця частка? Зазначте порядок прийняття спадщини. Також детального дослідження потребує питання щодо особливих розпоряджень, які спадкодавець може встановити у заповіті для своїх спадкоємців. Зверніть увагу на нову форму заповіту - секретний заповіт, в чому особливість його укладення та оформлення. А також цікавим видається дослідження спільного заповіту подружжя, який є єдиним винятком, коли заповіт укладається двома особами, що перебувають у зареєстрованому шлюбі між собою. Встановіть особливості дії такого виду заповіту після смерті одного з подружжя, як інший з подружжя, що залишився живим, може користуватися майном, що вказане в спільному заповіті

Завершення вивчення теми потребує з'ясування процедури прийняття та оформлення спадщини, тому необхідно встановити способи прийняття спадщини, як закон гарантує права недієздатних, неповнолітніх та малолітніх осіб з цього питання. Зверніть увагу на те, що спадкоємець може прийняти спадщину лише цілком, без умов і застережень, або повністю відмовитись від цього, тобто

частково цю процедуру провести не можна. З'ясуйте, коли спадщина вважається відумерлою та яка процедура передбачається щодо оформлення такого виду спадщини. Цікавим є положення щодо спадкової трансмісії, яка застосовується у випадках, коли спадкоємець за заповітом або за законом помер після відкриття спадщини і не встиг її прийняти, то право на прийняття належної такого спадкоємцю частки спадщини, крім права на прийняття обов'язкової частки у спадщині, переходить до його спадкоємців. З'ясуйте, в якому порядку відбувається спадкування боргів спадкодавця, в чому особливість цієї процедури. Завершуючи розгляд теми, встановіть, які документи підтверджують права спадкоємців на отриману спадщину та в якому порядку відбувається оформлення права власності на успадковане майно та в які терміни це має бути зроблено.

Література:

Основна: 1-49, 50, 51, 53, 54, 55, 56, 60.

Допоміжна: 1, 2, 4, 7, 8, 9, 10, 15, 19, 27, 28, 33, 38, 40, 55, 61, 62, 64, 65, 83, 113, 120-122, 123, 128, .

Тема № 7: Житлове право.

Семінарське заняття №7: Житлове право.

Навчальна мета заняття: Вивчення понять житлового права як галузі права та галузі законодавства, з'ясувати зміст конституційного права громадян на житло та гарантії його здійснення, поняття житлового фонду України та його види.

Кількість годин 2 години.

Навчальні питання:

1. Поняття і види житлового фонду.
2. Основні принципи забезпечення громадян житлом.
3. Приватизація державного житлового фонду.

Ключові поняття: “поняття житлового фонду України”, “договор найму жилого приміщення”, “приватизація державного житлового фонду”, “суб'єкти та об'єкти приватизації”.

Теми рефератів:

1. Система житлового права.
2. Принципи житлового права.
3. Предмет і метод житлового права.

Методичні рекомендації:

Перше питання передбачає засвоєння понять житлового права як галузі права та галузі законодавства. Потрібно з'ясувати зміст конституційного права громадян на житло та гарантії його здійснення, поняття житлового фонду України та його види.

При розгляді другого питання необхідно засвоїти порядок надання громадянам жилих приміщень в будинках державного житлового фонду. Слід звернути увагу на порядок обліку громадян, які потребують покращення житлових умов, та на черговість надання громадянам жилих приміщень. У зв'язку з цим доцільно з'ясувати для себе поняття та юридичне значення житлової норми та ордеру на житлове приміщення. Особливої уваги потребує вивчення договору найму жилого приміщення, порядку його укладання, форми, строку, предмету, сторін, їх прав та обов'язків. Більш детального розгляду заслуговує з'ясування прав наймача на користування жилим приміщенням, на облік жилого приміщення, а також статусу тимчасових жильців.

Працюючи над третім питанням слід з'ясувати поняття та мету приватизації державного житлового фонду, суб'єкти та об'єкти приватизації. Розглядаючи поняття та види об'єктів приватизації слід звернути увагу на перелік об'єктів, які не підлягають приватизації. Потрібно також засвоїти порядок приватизації та його етапи, спосіб приватизації, процедуру його застосування.

Література:

Основна: 1-49, 50, 51, 53, 54, 55, 56, 60.

Допоміжна: 2, 4, 7, 8, 15, 19, 28, 33, 35, 40, 44, 51, 65, 70, 120-122.

Тема № 8: Сімейне право.

Семінарське заняття №8: Сімейне право.

Навчальна мета заняття: Вивчення правових норми, які регулюють особисті та майнові стосунки у сім'ї між чоловіком та дружиною, батьками і дітьми, іншими членами сім'ї та родичами, а також порядок і умови усиновлення, припинення шлюбу, порядок реєстрації актів громадянського стану.

Кількість годин 2 години.

Навчальні питання:

1. Сімейний кодекс України: загальна характеристика.
2. Поняття шлюбу, умови і порядок його укладення.
3. Розірвання шлюбу.
4. Права та обов'язки подружжя.
5. Права та обов'язки батьків і дітей. Опіка і піклування.

Ключові поняття: “права на шлюб”, “шлюбний вік”, “порядок реєстрації актів громадянського стану”, “припинення шлюбу”, “порядок і умови усиновлення”.

Теми рефератів:

1. Принципи сімейного права України.
2. Майнові та особисті немайнові права подружжя.
3. Громадянський шлюб: права та обов’язки осіб, що проживають разом.
4. Усиновлення в Україні: проблеми та шляхи їх розв’язання.
5. Проблеми позбавлення батьківських прав у сімейному праві України.
6. Право на розлучення в Україні – тенденції та перспективи.
7. Шлюбний договір: вітчизняний та закордонний досвід.

Методичні рекомендації:

Сімейне право включає правові норми, які регулюють особисті та майнові стосунки у сім’ї між чоловіком та дружиною, батьками і дітьми, іншими членами сім’ї та родичами, а також порядок і умови усиновлення, припинення шлюбу, порядок реєстрації актів громадянського стану.

Основним правовим джерелом шлюбно-сімейних відносин є Сімейний кодекс України, який набрав чинності разом із уведенням в дію Цивільного кодексу України 1 січня 2004 року.

Перш ніж Ви почнете працювати над першим питанням теми, доцільним для Вас був би розгляд таких важливих питань, як сім’я, природне право людини на сім’ю, право людини на вибір організаційно-правових форм сімейного життя. Важливо усвідомити джерела і складові частини сімейного права України: народні традиції, звичаї, звичаєве право, моральні норми, біблійські канони та закон як джерело і складову частину сімейного права України.

Що ж стосується вивчення першого питання, то тут Вам слід з’ясувати поняття шлюбу як форми організації сімейного життя чоловіка і жінки. Ключовими аспектами цього питання є з’ясування договірної основи шлюбу, права на шлюб, умов його виникнення та реалізації, поняття та значення шлюбного віку, свободи шлюбу як принципу сімейного права та її мети за законом України. Необхідно знати, які існують перешкоди до укладення шлюбу, підстави та наслідки визнання шлюбу недійсним, а також усвідомлювати особисто-правові наслідки укладення шлюбу.

Розірвання шлюбу слід розглядати як прояв принципу свободи шлюбу. Працюючи над даним питанням необхідно чітко розрізняти розірвання шлюбу в позасудовому порядку та розірвання шлюбу на підставі рішення суду. Цікавим є розгляд особливостей судового порядку розгляду справ про розірвання шлюбу. Слід засвоїти суб’єктивні та об’єктивні підстави розлучення, правове значення

рішення суду про задоволення позову про розірвання шлюбу, момент розірвання шлюбу.

Розглядаючи особисті і майнові права та обов'язки подружжя необхідно з'ясувати критерій, який покладено в основу такого поділу. Слід детально з'ясувати такі особисті права й обов'язки подружжя, як право на вільний вибір заняття, професії і місця проживання, вибір прізвища, рівність у правах та обов'язках.

З'ясовуючи майнові права та обов'язки подружжя, необхідно розрізняти спільну сумісну власність і роздільне майно подружжя. Цікавим є розв'язання проблеми презумпції спільної сумісної власності, її матеріально-правового та процесуально-правового змісту. Важливо також з'ясувати правовий режим вкладів, внесених на ім'я одного з подружжя, правовий режим житлового будинку та іншого майна, зареєстрованого на ім'я одного з подружжя. Слід також розглянути поділ майна подружжя, аліментні відносини.

Працюючи над четвертим питанням, слід в першу чергу з'ясувати підстави виникнення прав та обов'язків батьків і дітей, а також такі моменти, як особисті та майнові юридичні відносини між батьками та дітьми; сімейні та аліментні юридичні відносини між іншими членами сім'ї та родичами, а також процедуру усиновлення.

Що стосується питання про опіку та піклування, то тут необхідно з'ясувати коло осіб, над якими встановлюється опіка та піклування; порядок призначення опікунів та піклувальників та вимоги до них; межі повноважень опікунів та піклувальників, зокрема угоди, для вчинення яких вимагається дозвіл органів опіки та піклування, та угоди, які не вправі вчиняти опікун та піклувальник.

Потрібно такж звернути увагу на поняття та суть шлюбного договору, умов його укладення та зміни.

Література:

Основна: 1-49, 50, 51, 53, 54, 55, 56, 60.

Допоміжна: 2, 4, 7, 8, 15, 19, 28, 40, 44, 49, 61, 65, 92, 93, 102, 120, 121, 122

Тема № 9: Основи кримінального права України (загальна частина).

Семінарське заняття №9: Основи кримінального права України (загальна частина).

Навчальна мета заняття: Визначення поняття кримінального покарання, порядок призначення покарання судом, обставини звільнення від покарання та його відбування.

Кількість годин 2 години.

Навчальні питання:

1. Поняття, принципи, система кримінального права України.
2. Злочин: поняття, суб'єкт, об'єкт, класифікація.
3. Стадії вчинення злочину.

4. Покарання і його види.

Ключові поняття: “мета покарання”, “основні покарання”, “звільнення від покарання та його відбування”, “судимість”, “погашення та зняття судимості”.

Теми рефератів:

1. Поняття кримінальної відповідальності.
2. Поняття злочину та його ознаки.
3. Поняття складу злочину.
4. Поняття покарання та його мета.
5. Система і види покарань.
6. Поняття судимості.

Методичні рекомендації:

З прийняттям нового Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року нового значення набули питання розгляду суспільних відносин, які підлягають регулюванню галуззю кримінального права, тому необхідно визначити кримінальне право як галузь національного законодавства, встановити, які суспільні відносини регулюються нормами кримінального права, на яких принципах базується кримінальне законодавство, які з принципів закріплені в Кримінальному кодексі України, які з них містяться в Конституції України. Проаналізуйте, як додержуються вказаних принципів в Україні. Злочин, як і будь-яке інше правопорушення, є вчинком людини, але, на відміну від інших вчинків людини, злочин є посяганням на ті відношення, що склалися в суспільстві і охороняються законом про кримінальну відповідальність. Дайте визначення злочину та охарактеризуйте його ознаки, які відділяють злочин від інших правопорушень. Що означає малозначність діяння і як вирішується питання про кримінальну відповідальність у разі вчинення злочину та малозначного діяння.

Необхідно звернути увагу на те, що єдиною підставою притягнення особи до кримінальної відповідальності є склад злочину. Дайте визначення складу злочину та його ознаки. Детально охарактеризуйте елементи складу злочину: об'єкт, об'єктивну сторону, суб'єкт та суб'єктивну сторону. Зупиніться на тому, що становить об'єктивну сторону злочину: діяння (дія чи бездіяльність), суспільно небезпечні наслідки та причинно-наслідковий зв'язок між ними, а також час, способи, засоби, обстановка вчинення злочину, як ці складові впливають на суспільну небезпечність злочину. Розглядаючи суб'єкт злочину, вкажіть на загальний та спеціальний суб'єкти злочину. Зазначте, якими характеристиками має володіти спеціальний суб'єкт і навіщо необхідна така класифікація. Психічне ставлення особи до вчиненого нею злочину виражається у суб'єктивній стороні складу злочину: наведіть елементи суб'єктивної сторони і вкажіть, як провина

впливає на кваліфікацію злочинів. Дослідіть положення про те, що відсутність хоча б одного елемента складу злочину свідчить про відсутність складу злочину і, відповідно, звільнення особи від відповідальності. Які класифікації складів злочину відомі науці кримінального права?

Під час розгляду даної теми потрібно усвідомити значення таких суспільних явищ, які виключають злочинність діяння. До таких обставин Кримінальний кодекс України відносить:

- необхідну оборону (ст. 36 КК);
- затримання особи, що вчинила злочин (ст. 38 КК);
- крайню необхідність (ст. 39 КК);
- фізичний чи психічний примус (ст. 40 КК);
- виконання наказу або розпорядження (ст. 41 КК);
- діяння, пов'язане з ризиком (виправданий ризик) (ст. 42 КК);

виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст. 43 КК).

Детальніше зупиніться на вказаних обставинах, проаналізуйте їх характерні особливості. Дайте відповідь на питання: в чому полягає різниця між необхідною обороною та крайньою необхідністю? Яке значення мають зазначені обставини при притягненні особи до кримінальної відповідальності і накладенні покарання? Проаналізуйте випадки "перевищення меж" під час застосування обставин, що виключають злочинність діяння.

Вивчення питання про стадії вчинення злочину варто почати з того, що мається на увазі під стадіями скоєння злочину згідно з Кримінальним кодексом України. Стадії злочину можуть міститися лише у злочинах, вчинених з прямим умислом. Проаналізуйте, чому не можна виділити стадії у злочинах, які вчинені з необережною формою провини? Дайте тлумачення такому твердженню: стадії вчинення злочину відрізняються між собою моментом закінчення злочинного діяння, тому менша ступінь небезпеки незакінченого злочину повинна тягнути і менше покарання. Кримінальний кодекс України визначає злочинними і караними три стадії вчинення злочину, а саме: 1) готування до злочину (ст. 14 КК); 2) замах на злочин (ст. 15 КК), який разом з готуванням до злочину становлять незакінчений злочин; 3) закінчений злочин (ст. 13 КК). Дайте характеристику кожній стадії вчинення злочину. Кримінальний кодекс України також передбачає те, що до відповідальності можуть притягатися співучасники. Укажіть, хто є співучасником, які види співучасників і форми співучасті передбачені чинним кримінальним законодавством. Які особливості притягнення співучасників до кримінальної відповідальності?

Розглядаючи останнє питання, необхідно надати визначення покарання і проаналізувати його характерні ознаки, які відрізняють покарання від інших примусових заходів. Що мають на увазі під системою покарань і які види покарань передбачені Кримінальним кодексом України? Які з покарань є основними, додатковими і універсальними? Чи може суд застосовувати покарання, які не передбачені КК України? У межах цього питання необхідно

вказати на підстави звільнення від покарання та його відбування. Чим відрізняється амністія від помилування? Що таке судимість і які правові наслідки вона тягне? Який порядок зняття та погашення судимості, в чому різниця? Зверніть увагу на особливості притягнення до відповідальності неповнолітніх осіб. Проаналізуйте строки притягнення до кримінальної відповідальності.

Література:

Основна: 1- 49, 50-56, 59, 60.

Допоміжна: 1, 2, 4, 5, 7, 8, 12, 13, 14, 15, 18, 19, 23, 26, 28, 32, 33, 36, 37, 39, 40, 43, 48, 49, 53, 59, 61, 65, 67, 68, 69, 71, 72, 79, 80, 87, 88, 89, 94, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 108, 120-122, 138.

Тема № 10: Адміністративне право України.

Семінарське заняття №10: Адміністративне право України.

Навчальна мета заняття: Визначати предмет і метод адміністративного права; характеристику адміністративного законодавства; сучасну структуру системи органів державної виконавчої влади в Україні; класифікацію методів управлінської діяльності, поняття адміністративного проступку та його ознак, поняття адміністративного стягнення.

Кількість годин 2 години.

Навчальні питання:

1. Поняття й предмет адміністративного права.
2. Джерела адміністративного права.
3. Адміністративні правовідносини, їх структура та особливості.
4. Поняття та види суб'єктів адміністративного права. Адміністративна правосуб'єктність.
5. Поняття й види адміністративного примусу.
6. Поняття, ознаки й підстави адміністративної відповідальності.
7. Адміністративне правопорушення: поняття, ознаки.

Теми рефератів:

1. Предмет регулювання адміністративного права.
2. Поняття суб'єктів адміністративного права.
3. Припинення адміністративного правопорушення.
4. Механізм адміністративно-правового регулювання суспільних відносин.

Ключові поняття: “предмет і метод адміністративного права”, “характеристика адміністративного законодавства”, “структура системи органів державної виконавчої влади”, “класифікація методів управлінської діяльності”.

Методичні рекомендації:

Під час опрацювання матеріалу цієї навчальної теми слід враховувати наступне:

- адміністративне право є однією з найважливіших - профілюючих галузей права, норми якої відіграють важливу роль у регулюванні відносин у багатьох сферах суспільного життя, в т. ч. у сфері підприємництва;

- адміністративне законодавство на сьогодні не кодифіковане (Кодекс про адміністративні правопорушення вміщує норми лише адміністративно-деліктного права і не є "Адміністративним кодексом");

- основним методом адміністративного права є імперативний (владний, наказовий) метод, але для регулювання адміністративно-правових відносин можуть використовуватися й інші методи;

- метод адміністративного права слід відрізнити від методів управлінської діяльності (переконання і примус);

- розвиток адміністративного права України сьогодні пов'язується з проведенням адміністративної реформи в Україні, у зв'язку з чим необхідно приділити увагу нормативно-правовим актам, що прийняті на реалізацію завдань цієї реформи. Обов'язковими для опрацювання аспектами першого питання теми є: поняття

адміністративного права; предмет і метод адміністративного права; характеристика адміністративного законодавства; сучасна структура системи органів державної виконавчої влади в Україні; класифікація методів управлінської діяльності.

Друге питання теми передбачає розгляд змісту поняття адміністративного проступку та його ознак, загальну характеристику суб'єктів адміністративної відповідальності. Дуже важливим є з'ясування спільного і відмінного між кримінальним правопорушенням (злочином) і адміністративним проступком (в якості критерію розмежування слід використати таку ознаку, як суспільна небезпечність (шкідливість діяння). Необхідно приділити увагу й особливостям відповідальності за адміністративні правопорушення працівників органів внутрішніх справ і військовослужбовців.

Відправним пунктом при розгляді третього питання має стати визначення поняття адміністративного стягнення. Основна частина цього питання - це характеристика семи видів адміністративних стягнень, що передбачені ст. 24 КпАП. Розглядати види адміністративних стягнень необхідно у тому порядку, в якому вони перелічені у зазначеній статті. Доцільним є порівняння системи адміністративних стягнень з системою кримінальних покарань.

Ключовими елементами четвертого питання є перелік органів, які мають право розглядати справи про адміністративні правопорушення, і стадії провадження у справі про адміністративні правопорушення.

Література:

Основна: 1- 49, 50-56, 59, 60.

Допоміжна: 1, 2, 4, 5, 7, 8, 12, 13, 14, 15, 18, 19, 22, 23, 24, 26, 28, 32, 33, 36, 37, 39, 40, 43, 48, 49, 53, 59, 61, 65, 67, 68, 69, 71, 72, 79, 80, 87, 88, 89, 94, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 108, 120-122, 138.

Тема № 11: Основні правові засади господарської діяльності.

Семінарське заняття № 11: Основні правові засади господарської діяльності.

Навчальна мета заняття: Визначення господарської діяльності та господарських відносин, нормативно-правового регулювання господарської діяльності.

Кількість годин 2 години.

Навчальні питання:

1. Господарська діяльність та господарські відносини, нормативно-правове регулювання господарської діяльності.
2. Основні напрями та форми участі держави і місцевого самоврядування у сфері господарювання.
3. Господарська комерційна діяльність (підприємництво).

Ключові поняття: “господарська діяльність”, “підприємництво”, “некомерційна господарська діяльність”, “господарські відносини”.

Теми для рефератів:

1. Обмеження монополізму та захист суб'єктів господарювання і споживачів від недобросовісної конкуренції.
2. Некомерційна господарська діяльність.

Методичні рекомендації:

Порівняльний аналіз категорій “правоутворення”, “правотворчість” та “нормотворчість” необхідний для з'ясування особливостей та відмінностей як самих понять, так і процесів, що позначаються цими назвами. Водночас, таким чином здійснюється поєднання суто теоретичних уяв про формування права з практичними процесами нормотворчої та законотворчої діяльності.

Здійснення характеристики правотворчості шляхом дослідження її ознак, принципів та функцій вбачається корисним способом визначення відмінних характеристик від інших видів правової діяльності: правозастосування, інтепретаційно-правової діяльності, правового виховання та ін.

Подальші стадії: затвердження, оприлюднення, набуття чинності не вичерпують всю складність процесу законотворчості, що продовжується у систематизації, змінах, доповненнях, скасуванні частини або цілого закону.

Окрему увагу слід звернути на поняття та особливості законодавчої техніки. При цьому, доцільно порівняти законодавчу та юридичну техніку.

Література:

Основна: 1-49, 50, 51, 53, 54, 55, 56, 60.

Допоміжна: 1, 2, 4, 7, 8, 15, 19, 27, 28, 33, 55, 64, 65, 120-122.

Тема № 12: Трудове право та право соціального захисту.

Семінарське заняття №12: Трудове право та право соціального захисту.

Навчальна мета заняття: Вивчення трудового права як галузі національного права, що, в свою чергу, зумовлює з'ясування, що є предметом правового регулювання.

Кількість годин 2 години.

Навчальні питання:

1. Трудове право України: визначення, предмет, метод, загальна характеристика.
2. Трудові відносини.
3. Робочий час і час відпочинку.
4. Заробітна плата та її структура.
5. Дисципліна праці, дисциплінарний проступок та дисциплінарна відповідальність.

Ключові поняття: “трудовий договір”, “прийняття на роботу”, “тривалість праці працівників”, “дисципліна праці”, “трудова книжка працівника”, “соціальні гарантії працівників”, “дисциплінарна відповідальність працівників”.

Теми рефератів:

1. Трудовий контракт як особлива форма трудового договору.
2. Соціальні гарантії працівників.
3. Випробування і стажування як умова підвищення критеріїв якості роботи працівника.
4. Центри зайнятості та їх роль у системі гарантування прав працюючого населення.
5. Особливості праці неповнолітніх.
6. Дисциплінарна відповідальність працівників.

Методичні рекомендації:

Починаючи розгляд теми, варто звернути увагу на визначення трудового права як галузі національного права, що, в свою чергу, зумовлює з'ясування, що є предметом правового регулювання. До предмета галузі трудового права відносять: трудові відносини; відносини профспілкових органів, трудового колективу з приводу організації праці; відносини за участі в керівництві виробництвом; відносини, які виникають у зв'язку з працевлаштуванням; відносини з професійної підготовки і підвищення кваліфікації безпосередньо на виробництві; відносини з нагляду (контролю) за охороною праці та дотриманням трудового законодавства; відносини по притягненню до юридичної відповідальності за порушення трудової дисципліни і заподіяння шкоди (збитку); процесуально-трудова відносини; відносини соціального і пенсійного забезпечення тощо. Надайте коротку характеристику кожного виду відносин, вкажіть на особливості кожного з них. Для характеристики трудового права важливе значення має не тільки предмет, а й метод правового регулювання. Дослідіть характерні особливості прийомів, засобів і способів регулювання вказаних раніше суспільних відносин, що становлять предмет регулювання трудового права. Зверніть увагу на зміни у трудовому законодавстві, що відбулися останнім часом, і встановіть причини такого реформування. Дослідіть структуру Кодексу законів України про працю.

Зверніть увагу на те, що підставою для виникнення трудових відносин між роботодавцем та працівником є трудовий договір. Отже, спочатку надайте визначення трудового договору, вкажіть на те, хто є сторонами цього договору. Надайте перелік документів, які необхідні для прийняття на роботу. В якій формі укладається трудовий договір і який порядок визначення положень трудового договору: які умови є обов'язковими і мають бути узгоджені сторонами, а які вважаються додатковими і розвивають і доповнюють основні умови конкретного договору. Дайте характеристику видам трудових договорів, які застосовуються в Україні. Зверніть увагу на особливу форму трудового договору - контракт. З'ясуйте, якими категоріями працівників обов'язково укладаються контракти. Дослідіть, за якими ознаками контракт відрізняється від трудового договору. Детальніше зупиніться на інституті випробування при прийнятті на роботу, поясніть, до яких категорій працівників випробування не застосовується. У рамках цього питання також потрібно висвітлити підстави, за якими можливе припинення трудового договору, хто може ініціювати припинення трудових правовідносин. Як трудове законодавство передбачає порядок звільнення? Зупиніться на соціальних гарантіях вивільнених працівників.

Тривалість праці працівників визначається його робочим часом, тому вкажіть, як визначається нормальний, скорочений та неповний вид робочого часу. До яких категорій працівників застосовуються названі вище види тривалості робочого часу. Вкажіть на правові наслідки, які виникають при встановленні неповного та скороченого робочого часу, в чому полягає різниця між ними? Третє питання також передбачає розгляд положень трудового права щодо часу

відпочинку, який надається працівникам. Зазначте, які види часу відпочинку містяться в Кодексі законів про працю.

Розгляньте поняття заробітної плати та її структуру (основна та додаткова). Зверніть увагу на те, що основою організації оплати праці є тарифна система, а її складовими елементами є такі: тарифно-кваліфікаційні характеристики (довідники); тарифні сітки; тарифні ставки; схеми посадових окладів. Дайте характеристику кожному з цих елементів.

Обов'язково необхідно висвітлити поняття дисципліни праці, дисциплінарного проступку та дисциплінарної відповідальності. Проаналізуйте склад дисциплінарного проступку. Вкажіть на види дисциплінарних стягнень, які можуть бути застосовані до порушників, який вид стягнень заноситься до трудової книжки працівника. Особливо зверніть увагу на порядок притягнення працівника до дисциплінарної відповідальності і на порядок накладення стягнення на працівника, вкажіть на строки, які Кодекс законів про працю передбачає в таких випадках.

Література:

Основа: 1-49, 50, 51, 53, 54, 55, 56, 60.

Допоміжна: 1, 2, 4, 7, 8, 15, 19, 27, 28, 33, 55, 64, 65, 120-122.

4. Інформаційне та методичне забезпечення

4.1. Рекомендована література

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 38. – Ст. 502.
3. Декларація прав національностей України від 1 листопада 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 53. – Ст. 799.
4. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1990. – № 31. – Ст. 429.
5. Конституція Автономної Республіки Крим від 21 жовтня 1998 р., затв. Законом України від 23 грудня 1998 р. № 350-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 5-6. – Ст. 43.
6. Закон України “Про Верховну Раду Автономної Республіки Крим” від 10 лютого 1998 р. № 90/98-ВР (із змін.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/90/98-vr>

7. Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні” від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР (із змін.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>
8. Закон України “Про місцеві державні адміністрації” від 9 квітня 1999 р. № 586-XIV (із змін.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/586-14>
9. Закон України “Про Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим” від 2 березня 2000 р. № 1524-III [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1524-14>
10. Закон України “Про Раду міністрів Автономної Республіки Крим” від 16 червня 2011 р. № 3530-VI (із змін.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3530-17>
11. Закон України “Про Раду національної безпеки і оборони України” від 5 березня 1998 р. № 183/98-ВР [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/183/98-вр>
12. Закон України “Про службу в органах місцевого самоврядування” від 7 червня 2001 р. № 2493-III (із змін.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2493-14>
13. Закон України “Про статус народного депутата України” від 17 листопада 1992 р. № 2790-XII (із змін.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2790-12>
14. Закон України “Про столицю України – місто-герой Київ” від 15 січня 1999 р. № 401-XIV (із змін.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/401-14>
15. Закон України “Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини” від 23 грудня 1997 р. № 776/97-ВР [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/776/97-вр>
16. Закон України “Про центральні органи виконавчої влади” від 17 березня 2011 р. № 3166-VI [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3166-17>
17. Закон України „Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту” від 8 липня 2011 р. № 3671-VI [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3671-17>
18. Закон України „Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів” від 10 липня 2010 р. № 2487-VI (із змін.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2487-17>
19. Закон України „Про вибори народних депутатів України” від 17 листопада 2011 р. № 4061-VI [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4061-17>
20. Закон України „Про вибори Президента України” від 5 березня 1999 р. № 474-XIV (В ред. Закону від 18 березня 2004 р. № 1630-IV) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1630-15>

21. Закон України „Про всеукраїнський референдум” від 6 листопада 2012 № 5475-VI [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5475-17>
22. Закон України „Про громадянство України” від 18 січня 2001 р. № 2235-III (із змін.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2235-14>
23. Закон України „Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні” від 16 листопада 1992 р. № 2782-XII (із змін.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2782-12>
24. Закон України „Про засади державної мовної політики” від 3 липня 2012 р. № 5029-VI (із змін.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5029-17>
25. Закон України „Про інформацію” від 2 жовтня 1992 р. № 2657-XII (В ред. Закону від 13 січня 2011 р. № 2938-VI) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
26. Закон України „Про Кабінет Міністрів України” від 7 жовтня 2010 р. № 2591-VI (із змін.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2591-17>
27. Закон України „Про комітети Верховної Ради України” від 4 квітня 1995 р. № 116/95-ВР (В ред. Закону від 22 грудня 2005 р. № 3277-IV) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/116/95-вр>
28. Закон України „Про Конституційний Суд України” від 16 жовтня 1996 р. № 422/96-ВР (із змін.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/422/96-вр>
29. Закон України „Про молодіжні та дитячі громадські організації” від 1 грудня 1998 р. № 281-XIV (із змін.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/281-14>
30. Закон України „Про національну поліцію” від 02.07.2015 № 580-VIII [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>
31. Закон України „Про національні меншини в Україні” від 25 червня 1992 р. № 2494-XII [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2494-12>
32. Закон України «Про державну таємницю» від 21 січня 1994 р. № 3855-XII (із змін.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3855-12>
33. Закон України „Про політичні партії в Україні” від 5 квітня 2001 р. № 2365-III (із змін.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>
34. Закон України „Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства” від 22 вересня 2011 р. № 3773-VI (із змін.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3773-17>

35. Закон України „Про Регламент Верховної Ради України” від 10 лютого 2010 р. № 1861-VI (із змін.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1861-17>
36. Закон України „Про свободу совісті та релігійні організації” від 23 квітня 1991 р. № 987-XII (із змін.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/987-12>
37. Закон України „Про статус депутатів місцевих рад” від 11 липня 2002 р. № 93-IV (із змін.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/93-15>
38. Закон України „Про судоустрій і статус суддів” від 7 липня 2010 р. № 2453-VI (із змін.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2453-17>
39. Закон України „Про телебачення і радіомовлення” від 21 грудня 1993 р. № 3759-XII (В ред. Закону від 12 січня 2006 р. № 3317-IV) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3759-12>
40. Закон України „Про Центральну виборчу комісію” від 30 червня 2004 р. № 1932-VI (із змін.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1932-15/page2>
41. Закон України „Про громадські об’єднання” від 22 березня 2012 № 4572-VI (із змін.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>
42. Кодекс адміністративного судочинства України : прийнятий 6 липня 2005 р. № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35 – 36, 37. – Ст. 446.
43. Кодекс законів про працю України : за станом на 20 лют. 2008 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2008. – 91 с. – (Бібліотека офіційних видань).
44. Положення про проходження служби рядовим та начальницьким складом ОВС // Постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.1991р. №114 (зі змінами)
45. Сімейний Кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21 – 22. – Ст. 135.
46. Указ Президента України “Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади” від 9 грудня 2010 р. № 1085/2010 (із змін.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1085/2010>
47. Указ Президента України “Про систему центральних органів виконавчої влади” від 15 грудня 1999 р. № 1572/99 (із змін.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1572/99>
48. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40 – 44.
49. Загальне положення про міністерство, інший центральний орган державної виконавчої влади, затв. Указом Президента України від 12 березня 1996 р. № 179/96 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=179/96>

Основна:

1. Балинська, О.М. Проблеми теорії держави і права : навч. посібник : Рекомендовано МОН України / О.М. Балинська, Т.З. Гарасимів. - Львів : Вид-во ЛьвДУВС, 2010. - 416 с.
2. Ведерніков, Ю.А. Теорія держави і права : навч. посіб. : Рекомендовано МОН України / Ю.А. Ведерніков, А.В. Папірна. - К. : Знання, 2008. – 334 с.
3. Ведерніков, Ю.А. Теорія держави та права : навч. посіб. : рекомендовано МОН України / Ю.А. Ведерніков, В.С. Грекул. - К. : Центр навч. літ., 2005. - 224 с.
4. Жаровська, І.М. Теорія влади : навч. посіб. / І.М. Жаровська. - Харків : Право, 2016. - 237 с.
5. Загальна теорія держави і права : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл.. - Харків : Право, 2009. - 584 с.
6. Загальна теорія держави і права : підручник. - Х. : Право, 2010. - 584 с.
7. Загальна теорія держави і права : підручник. - Х. : Право, 2011. - 584 с.
8. Каткова, Т.Г. Теорія держави і права : навч. посіб. у визначеннях і табл. / Т.Г. Каткова. - Х. : Право, 2014. - 96 с.
9. Кельман, М.С. Загальна теорія держави і права : підручник. - К. : Кондор, 2008. - 478 с.
10. Кельман, М.С. Загальна теорія держави та права : підручник. - Львів : Новий Світ-2000, 2007. - 584 с.
11. Кириченко, В.М. Теорія держави і права: модульний курс : навч. посіб. : рекомендовано МОН України / В.М. Кириченко, В.М. Кириченко, О.М. Куракін. - К. : Центр учб. літ., 2010. - 264 с.
12. Комаров, С.А. Теория государства и права : учеб.-метод. пособие : крат. учеб. для вузов / С.А. Комаров, А.В. Малько. - М. : НОРМА, 2003. - VI, 442 с.
13. Котюк, В.О. Загальна теорія держави і права : навч. посіб. : рекомендовано МОН України / В.О. Котюк. - Київ : Атіка, 2005. - 591 с.
14. Кравчук, М.В. Теорія держави і права (опорні конспекти) : навч. посіб. : рекомендовано МОН України / М.В. Кравчук. - Київ : Атіка, 2003. - 287 с.
15. Крестовська, Н.М. Теорія держави і права: Елементарний курс : навч. посібник / Н.М. Крестовська, Л.Г. Матвєєва. - Х. : Одиссей, 2008. - 432 с.
16. Крестовська, Н.М. Теорія держави і права: Підручник. Практикум. Тести : підручник / Н.М. Крестовська, Л.Г. Матвєєва. - Київ : Юрінком Інтер, 2015. – 584 с.
17. Кузьмін, С.А. Теорія держави та права в питаннях і відповідях : посібник. - Київ : Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2015. - 122 с.
18. Мала енциклопедія теорії держави і права. - К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2010. - 368 с.
19. Марченко, М.Н. Проблемы теории государства и права : учебник / М.Н. Марченко. - М. : Проспект, 2008. - 768 с.

- 20.Оборотов, Ю.Н. Современное государство: основы теории : учеб. курс / Ю.Н. Оборотов. - Одесса : Астропринт, 1998. - 130 с.
- 21.Общая теория права и государства : учебник / В.С. Афанасьев, А.П. Герасимов, В.И. Гойман и др.. - М. : Юристъ, 2001. - 518 с.
- 22.Олійник, А.Ю. Теорія держави і права України : навч. посіб. / А.Ю. Олійник, С.Д. Гусарев, О.Л. Слюсаренко. - Київ : Юрінком Інтер, 2001. - 175 с.
- 23.Онупрієнко, А.М. Місцеві органи влади в механізмі демократичної держави: теоретико-правовий аналіз : монографія / А.М. Онупрієнко. - Х. : Торсінг плюс, 2009. - 300 с.
- 24.Осауленко, О.І. Загальна теорія держави і права : навч. посіб. : рекомендовано МОН України / О.І. Осауленко. - Київ : Істина, 2007. - 336 с.
- 25.Основи демократії. Права людини та їх забезпечення в умовах суспільних змін : навч. посіб. : рекомендовано МОН України / О.В. Філонов, В.М. Субботін, В.В. Пашутін, І.Я. Тодоров. - К : Знання, 2006. - 215 с.
- 26.Основи демократії. Права людини та їх забезпечення в умовах суспільних змін : навч. посіб.. - К. : Знання, 2008. - 216 с.
- 27.Основи держави і права України : підручник : Затверджено МОН України / В.Л. Ортинський, В.К. Грищук, М.А. Мацько та ін.. - К. : Знання, 2008. - 583 с.
- 28.Попович, В.М. Теорія держави і права : концепція, праксеологія та методологія розвитку : монографія / В.М. Попович. - Київ : Юрінком Інтер, 2015. - 384 с.
- 29.Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні : матеріали XVI регіон. наук.-практ. конф. (8-9 лют. 2010 р.). - Львів:Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2010. - 424 с.
- 30.Проблеми теорії та історії держави і права : зб. статей / редкол.: Ю.С. Шемшученко та ін.. - Львів; К. : ЛьвДУВС, 2011. - 164 с.
- 31.Проблемы общей теории права и государства : учеб. для юрид. вузов / Н.В. Варламова, В.В. Лазарев, В.В. Лапаева и др.. - М. : Издат. группа НОРМА-ИНФРА М, 2001. - 814 с.
- 32.Рудик, П.А. Теорія держави : основні теорії, концепції, підходи до вивчення : навч. посіб. / П.А. Рудик. - Київ : Алерта, 2016. - 287 с.
- 33.Середа, Г.П. Проблеми теорії держави і права : навч. посіб. : рекомендовано МОН України / Г.П. Середа, С.Г. Стеценко. - К. : КНТ, 2009. - 184 с.
- 34.Скакун, О.Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс) : підручник для студ. вищ. закл. освіти. - Харків : Еспада, 2009. - 748 с.
- 35.Скакун, О.Ф. Теорія права і держави : підручник : затверджено МОН України : . / О.Ф. Скакун. - Київ : Правова єдність: Алерта, 2016. - 524 с.
- 36.Собота, К. Принцип правної держави: конституційно-правні та адміністративно-правні аспекти : пер. з нім. : . / К. Собота. - Київ : ВАІТЕ, 2013. - 608 с.
- 37.Теория государства и права : курс лекций / под ред. Н.И. Матузова, А.В. Малько. - М. : Юристъ, 2002. - 772 с.

38. Теорія держави і права : академічний курс : підручник : затверджено МОН України / О.В. Зайчук, А.П. Заєць, В.С. Журавський та ін.. - К. : Юрінком Інтер, 2008. - 688 с.
39. Теорія держави і права : конспект лекцій / авт.-упоряд.: В.В. Галуцько, Г.О. Пономаренко, В.К. Шкарупа. - Херсон : ХЮІ ХНУВС, 2007. - 280 с.
40. Теорія держави і права : навч. посіб. / авт.-уклад.: В.В. Галуцько, Г.О. Пономаренко, В.К. Шкарупа. - Херсон : ХЮІ ХНУВС, 2009. - 148 с.
41. Теорія держави і права : навч. посіб. : рекомендовано МОН України / авт.-уклад.: В.В. Галуцько, М.П. Пихтін, М.М. Новіков та ін.. - Херсон : Херсон. міська друк., 2011. - 261 с.
42. Теорія держави і права : навч. посіб. : рекомендовано МОН України / А.М. Колодій, В.В. Копейчиков, С.Л. Лисенков та ін.. - Київ : Юрінком Інтер, 2003. - 368 с.
43. Теорія держави і права : навч. посіб. для підгот. до іспитів / упоряд.: І.В. Тетарчук, Дяків Т.Є.. - Київ : Центр учб. літ., 2016. - 183 с.
44. Теорія держави і права : навч. посіб. для підгот. до іспитів / упоряд.: І.В. Тетарчук, Т.Є. Дяків. - Київ : Центр учб. літ., 2012. - 183 с.
45. Теорія держави і права : навч. посіб.. - Харків : ХНУВС, 2010. - 277 с.
46. Теорія держави і права : посіб. для підгот. до держ. іспитів / Д.В. Лук'янов, С.П. Погребняк, В.С. Смородинський, Г.О. Христова. - Х. : Право, 2014. - 204 с.
47. Теорія держави і права : посібник для підгот. до держ. іспитів / Д.В. Лук'янов, С.П. Погребняк, В.С. Смородинський, Г.О. Христова. - Харків : Право, 2015. - 204 с.
48. Теорія держави і права : посібник для підгот. до держ. іспитів. - Харків : Право, 2016. - 196 с.
49. Теорія держави і права. Державний іспит : навч. посіб. / Ю.М. Оборотов, Н.М. Крестовська, А.Ф. Крижанівський, Л.Г. Матвєєва. - Х. : Одіссей, 2010. - 256 с.
50. Теорія держави і права. Державний іспит : навч. посіб.. - Х. : Одіссей, 2008. - 256 с.
51. Теорія держави і права: Державний іспит. - Х. : Одіссей, 2007. - 256 с.
52. Теорія держави та права : навч.-метод. посіб. / за ред. О.В. Фандальюка, І.П. Зеленко. - Кіровоград : Кіровогр. юрид. ін-т ХНУВС, 2006. - 307 с.
53. Теорія держави та права : підручник : (за вимогами кредит.-модул. системи навч.) : Затверджено МОН України / Є.О. Гіда, Є.В. Бізозьоров, А.М. Завальний та ін.. - К. : ФОП О.С. Ліпкан, 2011. - 576 с.
54. Теорія права і держави : підручник : . / І.В. Борщевський, А.С. Васильєв, Л.М. Зілковська та ін.. - К. : КНТ, 2010. - 464 с.
55. Тимошенко, В.И. Теория государства в политико-правовой мысли Украины и России (конец XIX - начало XX вв.) : монография / В.И. Тимошенко. - Чернигов : Изд. Лозовой В.М., 2014. - 624 с.

56.Тимченко, С.М. Теорія держави і права : практикум для студ. юрид. фак. : рекомендовано МОН України / С.М. Тимченко, Л.Г. Удовика. - К. : Центр учб. літ., 2008. - 248 с.

57.Хропанюк, В.Н. Теория государства и права : учебник / В.Н. Хропанюк. - М. : Интерстиль: Омега-Л, 2008. - 284 с.

58.Шульга, А.М. Теория государства и права : учеб. пособие для подготов. к гос. (вып.) экзамену : книга-конспект / А.М. Шульга. - Х. : ХНУВД, 2010. - 260 с.

59.Шульга, А.М. Теорія держави і права : навч. посіб. : стислий курс : / / А.М. Шульга. - Х. : Б.в., 2010. - 260 с.

60.Шульга, А.М. Теорія держави і права : навч. посіб.. - Харків : [Б.в.], 2012. - 260 с.

Допоміжна:

1. Аземша І. Б. Особливості формування інституту юридичної відповідальності в Україні / І. Б. Аземша // Часопис Київського університету права . – 2012 . - №2 . - С. 44-47.

2. Аль-Брайчат С. Система права как предмет компаративистского исследования / С. Аль-Брайчат // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Юриспруденція» : зб. наук. Праць . - Одеса : Фенікс, 2013 . - Вип. №5 . - С. 39-42.

3. Андрушко І. П. Категорія «публічний інтерес» у конституційному праві: поняття та зміст / І. П. Андрушко // Часопис Київського університету права . – 2011 . - №4 . - С. 137-141.

4. Андрущакевич Ю. В. Конкретизація правових норм: поняття та природа / Ю. В. Андрущакевич // Часопис Київського університету права . – 2011 . - №2 . - С. 39-44.

5. Арабаджи Н. Б. «Ієрархія цінностей права - актуальність», як другий рівень ціннісної структури правового порядку / Н. Б. Арабаджи // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : «Юриспруденція» : зб. наук. праць. - Одеса : Фенікс, 2012 . - Вип. №4 . - С. 24-29.

6. Арабаджи Н. Б. Аксиологеми правового порядку: поняття та види / Н. Б. Арабаджи // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету : зб. наук. праць. - Одеса : Фенікс, 2011 . - Вип. №2 . - С. 18-23.

7. Арабаджи Н. Б. Парадигмальні засади аксіологічного виміру правового порядку / Н. Б. Арабаджи // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Юриспруденція» : зб. наук. праць. - Одеса : Фенікс, 2012 . - Вип. №3 . - С. 24-29.

8. Арабаджи Н. Б. Цілісність правового порядку як основа для його цінності / Н. Б. Арабаджи // Часопис Київського університету права . – 2012 . - №1. – С . 51-55.

9. Афанасьєв Щ. Правопорядок і законність як суттєві ознаки правової держави / Щ. Афанасьєв // Юридична Україна. – 2008 . - № 2 . - С. 17 - 23.

10. Байтин М. И. О методологическом значении и предмете общей теории государства и права / М. И. Байтин // Государство и право . – 2007 . - № 4. - С. 5 - 9.

11. Балаклицький А. І. Державна влада та апарат її здійснення як основні ознаки сучасної держави / А. І. Балаклицький // Часопис Київського університету права . – 2011 . - №4 . - С. 56-60.

12. Балаклицький І. І. Загальнотеоретичні аспекти еволюції права в умовах глобалізації / І. І. Балаклицький // Часопис Київського університету права . – 2011 . - №3 . - С. 39-42.
13. Балтаджи П. М. До питання удосконалення юридичної мови в контексті мовної політики держави / П. М. Балтаджи // Часопис Київського університету права . – 2011 . - №4 . - С. 27-30.
14. Барабаш Ю. Установча влада Українського народу як конституційний феномен // Право України . - 2009 . - №11 . - С. 73-80.
15. Бацько І. М. Правовідношення як ключова категорія теорії права // Право і суспільство . – 2008 . - №6 . - С. 22-27.
16. Беяневич О. Дія закону за колом осіб (на прикладі законодавства про банкрутство) / О. Беяневич // Право України . – 2009 . - № 8 . - С. 79 - 86.
17. Білас Ю. Ю. Вітчизняне правозастосування і методологія дослідження / Ю. Ю. Білас // Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ. – 2010 . - Вип. 2 . - С. 83 - 91.
18. Білозьоров Є. Юридична відповідальність як передумова правомірної поведінки особи: теоретичні аспекти / Є. Білозьоров // Право України. – 2006 . - № 1 . - С. 50 - 54.
19. Біржакова Є. О. Відображення природних прав людини як вихідна форма буття права в контексті теорії природного права / Є. О. Біржакова // Часопис Київського університету права . – 2012 . - №4 . - С. 33-36.
20. Біржакова Є. О. Властивості права в контексті природно-правового праворозуміння / Є. О. Біржакова // Часопис Київського університету права . – 2011 . - №4 . - С. 60-63.
21. Бірюкова А. Співвідношення звичаю та закону: історичний аналіз / А. Бірюкова // Право України . – 2008 . - № 3 . - С. 41 - 44.
22. Бобровник С. В. Компроміс у праві: сутність та критерії класифікації / С. В. Бобровник // Часопис Київського університету права . – 2011 . - №2 . - С. 9-13.
23. Бобровник С. В. Права людини та сучасна держава: шляхи узгодження взаємодії / С. В. Бобровник // Правова держава . – 2007 . - Вип. 18 . - С. 65 - 78.
24. Бовсуновська І. Г. Розвиток наукових поглядів на визнання судового прецеденту (судової практики) як джерела права в Україні / І. Г. Бовсуновська // Часопис Київського університету права . – 2012 . - №1 . - С. 55-60.
25. Богушова І. В. Співвідношення формаційного та цивілізаційного підходів до типології держав: теоретико-правовий аналіз / І. В. Богушова // Часопис Київського університету права . – 2011 . - №3 . - С. 43-46.
26. Богушова І. В. Теоретико-правовий аналіз деяких підходів до типології держав / І. В. Богушова // Часопис Київського університету права . – 2012 . - №3 . - С. 29-31.
27. Болсунова О. М. Сутнісні засади принципів юридичної відповідальності // Часопис Київського університету права . – 2010 . - №4 . - С. 48-52.
28. Братасюк М. Г. Реалізація права: доктринальний аспект / М. Г. Братасюк // Науковий Вісник Київського національного університету внутрішніх справ . – 2010 . - № 2 . - С. 85 - 95.
29. Булкат М. С. Сучасні підходи до класифікації зовнішніх функцій України / М. С. Булкат // Часопис Київського університету права . – 2012 . - №1 . - С. 60-65.
30. Буряк Я. Державна реєстрація актів місцевих державних адміністрацій: загальнотеоретичні аспекти / Я. Буряк // Вісник Львівського університету. Серія юридична. Випуск 57. - Львів: Вид. ЛНУ ім. Івана Франка . – 2013 . - С. 11-18.

31. Варич О. Основні засади ефективності економічних функцій держави / О. Варич // Право України . – 2009 . - № 11 . - С. 175 - 180.
32. Веклич В. О. Особливості сучасних визначень змісту категорії «забезпечення й захист прав і свобод людини і громадянина» / В. О. Веклич // Часопис Київського університету права . – 2012 . - №4 . - С. 36-41.
33. Вергелес Д. Є. Проблеми процесу кодифікації законодавства / Д. Є. Вергелес // Часопис Київського університету права . – 2012 . - №1 . - С. 65-68.
34. Власенко В. П. Правова соціалізація як механізм засвоєння і формування правової культури / В. П. Власенко // Право і суспільство. – 2010 . - №3 . - С. 18-24.
35. Волковицька Н. Онтологічний та аксіологічний елементи у сучасній правовій свідомості / Н. Волковицька // Юридична Україна . – 2010 . - № 3 . - С. 32 -39.
36. Волковицька Н. Поняття правової свідомості та її структури: теоретичні і методологічні проблеми дослідження / Н. Волковицька // Юридична Україна . – 2009 . - № 2 . - С. 28 - 35.
37. Гаєва Н. П. Право на свободу об'єднання як суб'єктивне право / Н. П. Гаєва // Часопис Київського університету права . – 2011 . - №4 . - С. 113-127.
38. Галецька Н. Форми національної імплементації норм міжнародних договорів / Н. Галецька // Вісник Львівського університету. Серія юридична. Випуск 57. - Львів: Вид. ЛНУ ім. Івана Франка . – 2013 . - С. 19-24.
39. Гафурова О. В. Теоретико-правові підходи до визначення інституту соціального розвитку села / О. В. Гафурова // Часопис Київського університету права . - №2 . - С. 277-281.
40. Георгіца А. Законодавча влада: поняття, правова природа, місце і роль у системі органів публічної влади / А. Георгіца // Право України . - 2009 . - №11 . - С.100-117.
41. Гетманцев Д. О. Щодо значення публічного інтересу для фінансового права / Д. О. Гетманцев // Часопис Київського університету права . – 2011 . - №4 . - С. 150-154.
42. Гнатущенко Ю. В. Юридичний обов'язок як складова змісту правовідносин / Ю. В. Гнатущенко // Держава і право : зб. наук. праць. - К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2007. - Вип. 38 . - С. 123 - 129.
43. Гнітущенко Ю. В. «Суб'єкт права» та «суб'єкт правовідносин»: співвідношення понять // Часопис Київського університету права . – 2008 . - №1 . - С. 39-43.
44. Голубовський В. Є. Правомірна поведінка: теоретико-методологічний аспект дослідження / В. Є. Голубовський // Часопис Київського університету права . – 2012 . - №1 . - С. 68-72.
45. Гольцова О. Є. Соціальна цінність права в контексті меж сучасного правового регулювання // Часопис Київського університету права . – 2009 . - №3 . - С. 51-54.
46. Гончаров В. До питання про зміст юридичної норми як об'єкт її тлумачення (у світлі практики європейського суду з прав людини) / В. Гончаров // Вісник Львівського університету. Серія юридична. Випуск 50. - Львів: Вид. ЛНУ ім. Івана Франка . – 2010 . - С. 3-11.
47. Гончаров В. Методологія тлумачення юридичних норм у світлі граматики / В. Гончаров // Вісник Академії правових наук України . - 2010. - № 1 . - С. 257 - 267.
48. Горбань М. Правоконкретизація: до питання визначення поняття / М.

- Горбань // Вісник Львівського університету. Серія юридична. Випуск 58. - Львів: Вид. ЛНУ ім. Івана Франка . - 2013 . - С. 3-10.
49. Горбань Н. С. Новий підхід до розуміння принципу нотаріальної таємниці в нотаріальному процесі / Н. С. Горбань // Часопис Київського університету права . - 2012 . - №4 . - С. 219-223.
50. Гордимов А. В. Доктринальне тлумачення в контексті гуманізації правових систем сучасності / А. В. Гордимов // Часопис Київського університету права . - 2012 . - №4 . - С. 41-45.
51. Горобець К. В. Ціннісно-нормативні складові правової сфери / К. В. Горобець // Часопис Київського університету права . - 2011 . - №4 . - С. 75-80.
52. Градова В. Г. Розвиток ідеї верховенства права в правовому розвитку сучасної України / В. Г. Градова // Часопис Київського університету права . - 2012 . - №4 . - С. 50-53.
53. Грималюк П. О. Види делегованої правотворчості / П. О. Грималюк // Часопис Київського університету права . - №2 . - С. 50-58.
54. Гусарев С. Д. Особливості сучасних інтерпретацій змісту категорії «функція держави» / С. Д. Гусарев, І. І. Мотиль // Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ . - 2009 . - № 1 . - С. 18 - 27.
55. Данич О. Ф. Сучасні підходи до побудови моделі соціальної держави / О. Ф. Данич // Часопис Київського університету права . - 2011 . - №3 . - С. 50-54.
56. Демічева В. В. Функції правосвідомості: поняття, система, значення // Часопис Київського університету права . - 2004 . - №4 . - С. 24-28.
57. Денисова А. Правовий вплив: природа та функціональне призначення / А. Денисова // Вісник Львівського університету. Серія юридична. Випуск 55. - Львів: Вид. ЛНУ ім. Івана Франка . - 2012 . - С. 3-10.
58. Денисова А. М. Правові обмеження: поняття, види, функції / А. М. Денисова // Часопис Київського університету права . - 2011 . - №2 . - С. 51-55.
59. Денисюк М. В. Взаємозв'язок та взаємодія громадянського суспільства та держави (теоретико-правові аспекти) / М. В. Денисюк // Часопис Київського університету права . - 2011 . - №4 . - С. 86-89.
60. Дмитрієнко Ю. Природа маніпулювання українською правовою свідомістю за допомогою інформаційної системи / Ю. Дмитрієнко // Вісник Львівського університету. Серія юридична. Випуск 54. - Львів: Вид. ЛНУ ім. Івана Франка . - 2011 . - С. 3-8.
61. Добош З. Ідея справедливості у правовій думці Стародавнього Сходу / З. Добиш // Вісник Львівського університету. Серія юридична. Випуск 54 . - Львів: Вид. ЛНУ ім. Івана Франка . - 2011 . - С. 9-15.
62. Добрянський С. До питання про становлення Пан'європейської культури захисту прав людини / С. Добрянський // Вісник Львівського університету. Серія юридична. Випуск 57. - Львів: Вид. ЛНУ ім. Івана Франка . - 2013 . - С. 25-35.
63. Добрянський С. Конституційно-правове забезпечення основоположних прав людини: можливості удосконалення / С. Добрянський // Вісник Львівського університету. Серія юридична. Випуск 55. - Львів: Вид. ЛНУ ім. Івана Франка . - 2012 . - С. 11-19.
64. Дроботова Т. Правові ознаки демократичного державно-правового режиму: актуальні питання систематизації / Т. Дроботова // Юридична Україна . - 2010 . - № 1 . - С. 34 - 41.
65. Дудаш Т. Деякі герменевтичні поняття у теоретичній та практичній юриспруденції / Т. Дудаш // Вісник Львівського університету. Серія юридична. Випуск 50. - Львів: Вид. ЛНУ ім. Івана Франка . - 2010 . - С. 19-24.

66. Євграфова Є. Доктринальне тлумачення норм права (законів): природа і здійснення / Є. Євграфова // Вісник Академії правових наук України . - 2010. - № 2 . - С. 40 - 52.
67. Єлманова О. М. Право та мораль: співвідношення понять в контексті аналізу основних регуляторів суспільних відносин, чинників та наслідків їхнього регуляторного впливу / О. М. Єлманова // Часопис Київського університету права . - 2011 . - №4 . - С. 89-93.
68. Жаровська І. М. Громадський контроль як інтегральна складова у концепті владних відносин сучасної держави і громадянського суспільства / І. М. Жаровська // Часопис Київського університету права . - 2012 . - №3 . - С. 14-17.
69. Жукевич І. Явні та неявні принципи права: поняття, ознаки та особливості / І. Жукевич // Юридична Україна . - 2009 . - № 11 . - С. 10-16.
70. Завальний А. Юридичні факти: історичні та сучасні аспекти розуміння / А. Завальний // Право України . - 2006 . - № 1 . - С. 113-116.
71. Заворотченко Т. М. Загальна характеристика системи політичних прав і свобод людини й громадянина в Україні / Т. М. Заворотченко // Часопис Київського університету права . - 2012 . - №3 . - С. 17-21.
72. Задорожня Г. В., Задорожний Ю. А. Гарантії забезпечення соціального захисту прав людини / Г. В. Задорожня, Ю. А. Задорожний // Часопис Київського університету права . - 2012 . - №3 . - С. 100-104.
73. Заморська Л. І. Логіко-структурні закономірності щодо визначених норм права / Л. І. Заморська // Держава і право : зб. наук, праць. - К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2008 . - Вип. 39 . - С. 40 - 47.
74. Заплотинська Ю. Акти Кабінету Міністрів України в системі нормативно-правових актів: загальнотеоретичний та порівняльно-правовий аспекти / Ю. Заплотинська // Вісник Львівського університету. Серія юридична. Випуск 57. - Львів: Вид. ЛНУ ім. Івана Франка . - 2013 . - С. 36-42.
75. Захаркевич Т. С. Формування правової поведінки в контексті побудови в Україні правової держави / Т. С. Захаркевич // Часопис Київського університету права . - 2012 . - №3 . - С. 41-44.
76. Зеленко І. Правові передумови та методика використання юридичних аналогій / І. Зеленко // Підприємництво, господарство і право . - 2009 . - № 1 . - С. 60 - 64.
77. Зінченко В. М. До питання про сутність і значення охоронної функції права / В. М. Зінченко // Часопис Київського університету права . - 2012 . - №3 . - С. 44-48.
78. Зінченко В. М. Законність, права людини та правоохоронна діяльність / В. М. Зінченко // Часопис Київського університету права . - 2011 . - №3 . - С. 55-58.
79. Зінченко О. В. Функції юридичних конструкцій: теоретико-правовий аналіз / О. В. Зінченко // Часопис Київського університету права . - 2012 . - №2 . - С. 58-62.
80. Зінченко О. В. Юридичні конструкції як найвища форма правової абстракції / О. В. Зінченко // Часопис Київського університету права . - 2011. - №1 . - С. 55-59.
81. Кабанець О. С. Демократія як державний режим: теоретико-правовий аналіз / О. С. Кабанець // Часопис Київського університету права . - 2012 . - №4 . - С. 60-64.
82. Калениченко Л.И. Социальная ответственность: понятие и признаки / Л.И. Калениченко // «Закон и жизнь». - 2015. - № 4/4 (280). - С. 30–34.

83. Каленіченко Л.І. Юридичні аспекти категорії «соціальна відповідальність» у системі суспільних наук / Л.І. Каленіченко // Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. – 2014. – Випуск 11. – Том 1 – С. 14–18.
84. Каленіченко Л.І. Дискусійні питання класифікації окремих видів соціальної відповідальності / Л.І. Каленіченко // Право і безпека. – 2015. - № 2. – С. 28–32.
85. Каленіченко Л.І. Особливості підходів до юридичної відповідальності як правової категорії / Л.І. Каленіченко // Вісник ХНУВС. – 2015. – № 3 (70). – С. 22–29.
86. Каленіченко Л.І. Сучасне розуміння сутності юридичної відповідальності в правовій думці / Л.І. Каленіченко // Право і безпека. – 2015. – № 3 (58). – С. 26–31.
87. Каленіченко Л.І. Легальна (офіційна) юридична дефініція форм юридичної відповідальності у законодавстві України / Л.І. Каленіченко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – 2016. – № 2. – С. 11–14.
88. Каленіченко Л.І. Юридична відповідальність як явище об'єктивного права / Л.І. Каленіченко // Право і безпека. – 2016. – № 2 (61). – С. 31–37.
89. Кармаза О. О. Теоретичні основи визначення системи джерел житлового права та процесу / О. О. Кармаза // Часопис Київського університету права . – 2012 . - №4 . - С. 171-174.
90. Кармазіна К. Ю. Особливості джерел загального права / К. Ю. Кармазіна // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Юриспруденція»: зб. наук. праць. - Одеса : Фенікс, 2013 . - Вип. №5 . - С. 15-19.
91. Карманюк О. П. Реалізація юридичних обов'язків та їх вплив на правовий порядок / О. П. Карманюк // Часопис Київського університету права . – 2012 . - №2 . - С. 62-65.
92. Карманюк О. П. Суб'єктивні права і юридичні обов'язки в контексті утвердження законності в українському суспільстві / О. П. Карманюк // Часопис Київського університету права . – 2012 . - №3 . - С. 48-52.
93. Кельман М. Диференціація й інтеграція у розвитку юриспруденції як взаємодіючі тенденції / М. Кельман // Право України . – 2008 . - № 8 . - С. 48 - 51.
94. Кикоть О. О. Поняття господарсько-правової відповідальності та її місце в системі права / О. О. Кикоть // Часопис Київського університету права . – 2012 . - №4 . - С. 229-232.
95. Кирилюк Т. Ю. Правомірна поведінка як результат виховання особи // Часопис Київського університету права . – 2008 . - №3 . - С. 53-57.
96. Кирилюк Т. Ю. Правопорядок у суспільстві як результат правомірної поведінки // Часопис Київського університету права . – 2009 . - №1 . - С. 39-44.
97. Клекоцюк Р. Р. Правовий статус дитини: взаємозв'язок міжнародного та національного права / Р. Р. Клекоцюк // Часопис Київського університету права . – 2012 . - №4 . - С. 372-376.
98. Ковальчук В. Про правове розуміння легітимності державної влади: теоретико-методологічний аспект / В. Ковальчук // Вісник Львівського університету. Серія юридична. Випуск 46. - Львів: Вид. ЛНУ ім. Івана Франка . – 2008 . - С. 12-20.
99. Колодій А. Громадянське суспільство та правова держава: проблеми і шляхи розбудови / А. Колодій // Право України . – 2010 . - № 7 . - С. 12 - 17.
100. Коломоєць О. В. Функції держав у сучасному державнознавстві: теоретичні проблеми / О. В. Коломоєць // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного

- університету. Серія: «Юриспруденція»: зб. наук. праць. - Одеса: Фенікс, 2013. - Вип. №5. - С. 43-46.
101. Корунчак Л. А. Застосування деяких понять синергетики у вивченні системи та джерел права / Л. А. Корунчак // Часопис Київського університету права. - 2011. - №4. - С. 94-97.
102. Коруц У. З. Принцип правової визначеності як елемент права на справедливий судовий розгляд в контексті практики Європейського Суду з прав людини / У. З. Коруц // Часопис Київського університету права. - 2012. - №3. - С. 395-399.
103. Косович В. Закон "Про нормативно-правові акти" як засіб удосконалення нормативно-правових актів України / В. Косович // Вісник Львівського університету. Серія юридична. Випуск 52. - Львів: Вид. ЛНУ ім. Івана Франка. - 2011. - С. 10-20.
104. Косович В. Міжнародне право як засіб вдосконалення нормативно-правових актів України / В. Косович // Вісник Львівського університету. Серія юридична. Випуск 54. Львів: Вид. ЛНУ ім. Івана Франка. - 2011. - С. 16-28.
105. Косович В. Недоліки нормативно-правових актів України: загальнотеоретична характеристика та шляхи боротьби з ними / В. Косович // Вісник Львівського університету. Серія юридична. Випуск 56. - Львів: Вид. ЛНУ ім. Івана Франка. - 2012. - С. 8-23.
106. Косович В. Правові дефініції як засіб забезпечення створення досконалих нормативно-правових актів України / В. Косович // Вісник Львівського університету. Серія юридична. Випуск 57. - Львів: Вид. ЛНУ ім. Івана Франка. - 2013. - С. 43-52.
107. Косович В. Якість нормативно-правових актів України: загальнотеоретична характеристика / В. Косович // Вісник Львівського університету. Серія юридична. Випуск 55. Львів: Вид. ЛНУ ім. Івана Франка. - 2012. - С. 20-27.
108. Котенко О. А. До поняття про сутність, значення та "дієвість" джерел права в англосаксонській правовій системі / О. А. Котенко // Часопис Київського університету права. - 2012. - №3. - С. 52-56.
109. Котенко О. А. Правове регулювання та правовий вплив: теоретичні аспекти / О. А. Котенко // Часопис Київського університету права. - 2012. - №1. - С. 76-80.
110. Котенко Т. В. Тенденції розвитку функцій місцевого самоврядування в умовах розбудови громадянського суспільства / Т. В. Котенко // Часопис Київського університету права. - 2012. - №1. - С. 80-84.
111. Кочкадан А. Право на свободу світогляду і віросповідання людини в Україні і проблеми законодавчого забезпечення його реалізації / А. Кочкадан // Вісник Львівського університету. Серія юридична. Випуск 47. - Львів: Вид. ЛНУ ім. Івана Франка. - 2008. - С. 3-10.
112. Кравченко С. С. Правовий прецедент як соціальний інститут та його значення: прагматичний аналіз / С. С. Кравченко // Часопис Київського університету права. - 2011. - №4. - С. 17-20.
113. Кривицький Ю. Теоретико-методологічні основи розуміння механізму правового регулювання / Ю. Кривицький // Підприємництво господарство і право. - 2009. - № 10. - С. 22 - 26.
114. Кріжановський А. Ф. Правовий порядок у дискурсі історіософії права / А. Ф. Кріжановський // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету: зб. наук. праць. - Одеса: Фенікс, 2011. - Вип. №2. - С. 4-8.
115. Крыжановский А. Ф. Правовые отношения в контексте теории

- современного правопорядка / А. Ф. Крыжановский // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету : зб. наук. праць. - Одеса : Фенікс, 2011. - Вип. №1 . - С. 6-10.
116. Куян І. А. «Право на страйк» як форма прояву народного суверенітету: проблеми теорії і практики / І. А. Куян // Часопис Київського університету права . - 2012 . - №4 . - С. 92-95.
117. Латишева В. В. Принципи правового регулювання суспільних відносин у сфері житлово-комунального господарства на селі / В. В. Латишева // Часопис Київського університету права . - 2012 . - №1 . - С. 264-268.
118. Левченко Д. В. Законні інтереси та суб'єктивні права в системі правових засобів / Д. В. Левченко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Юриспруденція» : зб. наук. праць. - Одеса : Фенікс, 2013. - Вип. №5 . - С. 47-51.
119. Лисюк І. І. Деякі питання виникнення соціальних норм / І. І. Лисюк // Часопис Київського університету права . - 2011 . - №3 . - С. 65-69.
120. Лошихін О. М. Сучасна держава та економічний лад суспільства: основні фактори та форми взаємодії // Часопис Київського університету права . - 2007 . - №1 . - С. 22-29.
121. Луців О. «Формальні» концепції верховенства права у сучасній науковій літературі / О. Луців // Вісник Львівського університету. Серія юридична. Випуск 57. - Львів: Вид. ЛНУ ім. Івана Франка . - 2013 . - С. 60-67.
122. Луцький Р. П. Ієрархічність правових джерел (нормативних актів) як відображення буття позитивного права / Р. П. Луцький // Часопис Київського університету права . - 2012 . - №2 . - С. 18-21.
123. Луцький Р. П. Позитивне право та природне право: опозиція категорій / Р. П. Луцький // Часопис Київського університету права . - 2011 . - №4 . - С. 38-41.
124. Макаренко Л. О. Поняття та види соціальної відповідальності / Л. О. Макаренко // Часопис Київського університету права . - 2012 . - №4 . - С. 12-16.
125. Макеева О. М. Правова культура як елемент правової системи / О. М. Макеева // Часопис Київського університету права . - 2012 . - №4 . - С. 64-67.
126. Малиняк Х. В. Концепція поняття посадової особи органів внутрішніх справ у сучасній правовій науці / Х. В. Малиняк // Часопис Київського університету права . - 2012 . - №4 . - С. 16-18.
127. Малишев Б. В. «Ядро правової системи»: до питання про визначення поняття // Часопис Київського університету права . - 2008 . - №2 . - С. 33-38.
128. Малишев Б. В. Теоретико-правові аспекти державного примусу як ознаки права / Б. В. Малишев // Часопис Київського університету права . - 2012 . - №3 . - С. 25-29.
129. Мамченко Н. В. Суспільна правосвідомість як чинник політико-правових рішень / Н. В. Мамченко // Часопис Київського університету права . - 2012 . - №4 . - С. 19-22.
130. Манько Д. Г. Легалізація в аспекті правозастосування / Д. Г. Манько // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету : зб. наук. праць. - Одеса : Фенікс, 2011. - Вип. №1 . - С. 11-14.
131. Манько Д. Г. Технології формалізації права / Д. Г. Манько // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Юриспруденція» : зб. наук. праць. - Одеса : Фенікс, 2013. - Вип. №5 . - С. 20-23.
132. Мартянова Т. С. Етичні вимоги до суб'єктів правозастосовної діяльності / Т. С. Мартянова // Часопис Київського університету права . - 2012 . - №3 . - С. 70-74.
133. Матат Ю. І. До питання застосування правоположень з метою подолання

- прогалин у законодавстві / Ю. І. Матат // Часопис Київського університету права . – 2012 . - №1 . - С. 87-91.
134. Мозолук-Боднар Л.М. Від дисципліни до самодисципліни в учасних умовах / Л. М. Мозолук-Боднар // Часопис Київського університету права. – 2011 . - №3 . - С.69-73.
135. Москалюк О. В., Портнов А. В. Проблема подолання колізій між нормами права у правовій науці дорядянського періоду / О. В. Москалюк, А. В. Портнов // Часопис Київського університету права . – 2012 . - №2 . - С. 24-27.
136. Мошонько А. В. Право та політика як регулятори суспільних відносин / А. В. Мошонько // Часопис Київського університету права . – 2011 . - №1 . - С. 59-62.
137. Мочульська М. Зародження правової доктрини як юридичного феномена / М. Мочульська // Вісник Львівського університету. Серія юридична. Випуск 51. - Львів: Вид. ЛНУ ім. Івана Франка. – 2010 . - С. 3-9.
138. Мочульська М. Основні типи сучасного розуміння правової доктрини / М. Мочульська // Вісник Львівського університету. Серія юридична. Випуск 56. - Львів: Вид. ЛНУ ім. Івана Франка . – 2012 . – С. 44-52.
139. Мяловицька Н. А. Автономія і проблема регіоналізації в країнах Європи / Н. А. Мяловицька // Європейське право та повітряне правознавство : зб. статей. - К. - Шамборі : Логос, 2010 . - С. 383 - 391.
140. Настечко К. О. Прийняття нормативно-правових актів у ЄС та Україні / К. О. Настечко // Європейське право та порівняльне правознавство : зб. статей. - К. Шамборі : Логос, 2010 . - С. 255 - 263.
141. Недибалюк В. Д. Особливості механізму реалізації права людини на повагу до її гідності / В. Д. Недибалюк // Часопис Київського університету права . – 2012 . - №3. - С. 131-135.
142. Нечипорук С. В. Доктринальні проблеми визначення поняття судової влади // Часопис Київського університету права . – 2010 . - №1 . - С. 70-77.
143. Николина К. В. Особливості процедурних засад правозастосовної діяльності / К. В. Николина // Часопис Київського університету права . – 2011 . - №2 . - С. 67-70.
144. Николина К. В. Теоретичний аналіз співвідношення процедурних та матеріальних норм права / К. В. Николина // Часопис Київського університету права . – 2012 . - №1 . - С. 40-43.
145. Николук Д. А. Екологічна функція в системі функцій сучасної держави / Д. А. Николук // Часопис Київського університету права . – 2011 . - № 4 . - С. 101-105.
146. Ніжинська І. С., Ніжинський С. С. Поняття і зміст права людини на компенсацію моральної шкоди / І. С. Ніжинська, С. С. Ніжинський // Часопис Київського університету права . – 2012 . - №4 . - С. 22-25.
147. Новак О. Д. Дисциплінарний проступок як підстава дисциплінарної відповідальності державних службовців / О. Д. Новак // Часопис Київського університету права . – 2012 . - №2 . - С. 129-133.
148. Оніщук М. В. Система стримувань і противаг в українській моделі організації влади: проблеми і шляхи вдосконалення / М. В. Оніщук // Часопис Київського університету права . - 2012 . - №3 . - С. 91-95.
149. Осауленко О. І. Місце правозастосовних актів у системі правових актів / О. І. Осауленко // Держава і право : зб. наук. праць. - К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2010. - Вип. 49 . - С. 16 - 21.
150. Осташова В. О. Гендерні особливості правового самовиховання

- студентської молоді / В. О. Осташова // Часопис Київського університету права . – 2012 . - №2 . - С. 27-30.
151. Падалко Г. В. Співвідношення централізації, децентралізації та рецентралізації у правовому регулюванні служби в органах місцевого самоврядування: сучасний стан та прогноз розвитку / Г. В. Падалко // Часопис Київського університету права . – 2012 . - №4 . - С. 99-104.
152. Параниця С. П. Самозахист як самостійне суб'єктивне право особи / С. П. Параниця // Часопис Київського університету права . – 2011 . - №2 . - С. 33-36.
153. Пархоменко Н. М. Визначення природи джерел права у зв'язку з його пізнанням / Н. М. Пархоменко // Часопис Київського університету права . – 2006 . - № 2 . - С. 10 - 16.
154. Пархоменко Н. М. Гармонізація законодавства України з європейським та міжнародним правом: методи, етапи, види / Н. М. Пархоменко // Часопис Київського університету права . – 2012 . - №1 . - С. 338-342.
155. Пендюра М. М. Соціальна сфера і національна безпека України: сучасні аспекти проблеми / М. М. Пендюра, О. В. Українчук // Право і суспільство . – 2007 . - № 1 . - С. 31 - 36.
156. Пендюра М. М. Співпраця правоохоронних органів щодо унеможливлення сучасних викликів та загроз / М. М. Пендюра, Ю. І. Римаренко // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України . – 2006 . - № 2 . - С. 239 - 246.
157. Плавич В. П. Феномен права як соціорегулятор і модель правової дійсності / В. П. Плавич // Часопис Київського університету права . – 2011 . - №1 . - С. 9-13.
158. Плавич С. В. Правотворення, правотворчість та законотворчість: проблеми співвідношення / С. В. Плавич // Держава і право : зб. наук. праць. - К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2007. - Вип. 35 . - С. 88 - 94.
159. Подорожна Т. Законодавчі дефініції як засоби забезпечення однозначного тлумачення та застосування закону / Т. Подорожна // Підприємництво, господарство і право . – 2008 . - № 9 . - С. 10 - 13.
160. Політанський В. С. Загальна характеристика становлення та розвитку права на інформацію / В. С. Політанський // Часопис Київського університету права . – 2012 . - №4 . - С. 6-79.
161. Полякова О. М. Правова культура і правосвідомість як засоби стабілізації політичного режиму / О. М. Полякова // Держава і право : зб. наук. праць. - К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2005. - Вип. 29 . - С. 34 - 40.
162. Прокопчук Ю. М. Історичні аспекти правового регулювання права на працю в колишньому СРСР / Ю. М. Прокопчук // Часопис Київського університету права . – 2012 . - №4 . - С. 382-385.
163. Проневич О. С. Концептуальність у поліцейському менеджменті: зарубіжні підходи до оптимізації діяльності органів охорони правопорядку / О. С. Проневич // Вісник Запорізького юридичного інституту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ . – 2009 . - № 1 . - С. 67 - 80.
164. Проць О. Є. Правова культура та правокультурність: межі кореляції понять / О. Є. Проць // Часопис Київського університету права . – 2011 . - №3 . - С. 77-81.
165. Рабінович П. Ефективність юридичних гарантій законності / П. Рабінович // Вісник Академії правових наук України . – 2010 . - № 1 . - С. 7 - 28.

166. Рабінович П. Ефективність юридичних норм: загальнотеоретичний поняттєвий інструментарій дослідження / П. Рабінович // Вісник Академії управління МВС . – 2008 . - № 1 . - С. 13 - 22.
167. Риженко Ю. М. Деякі аспекти розвитку системи права та системи законодавства // Часопис Київського університету права . – 2009 . - №1 . - С. 84-87.
168. Риженко Ю. М. Система права у структурі романо-германської правової сім'ї // Часопис Київського університету права . – 2009 . - №4 . - С. 79-85.
169. Ротару А. В. Механізм зближення національних правових систем / А. В. Ротару // Часопис Київського університету права . – 2011 . - №2 . - С. 74-77.
170. Сенюта І. Біоетичне законодавство України: перспективи становлення та розвитку / І. Сенюта // Вісник Львівського університету. Серія юридична. Випуск 42. - Львів: Вид. ЛНУ ім. Івана Франка. – 2006 . - С. 42-49.
171. Середюк В. В. Порівняльно-правовий аналіз функцій юридичної відповідальності в правовій науці України та Польщі / В. В. Середюк // Часопис Київського університету права . – 2012 . - №4 . - С. 80-83.
172. Сімутін В. В. Змістоутворюючі засади організації та діяльності механізму сучасної держави / В. В. Сімутін // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Юриспруденція» : зб. наук. праць. - Одеса : Фенікс, 2013. - Вип. №5 . - С. 56-59.
173. Слинько Д.В. Особливості правозастосовного процесу в діяльності органів внутрішніх справ / Д.В. Слинько // Право і безпека. – 2015. – № 3(58). – С. 97–102.
174. Слинько Д.В. Дифференціація процесуальних отраслей в системі права України. / Д.В. Слинько // *Legea si vsata : Publicatie stiintihco-practica*. – Nr. 12/ 2 (288) 2015 – Republica Moldova, 2015. – С. 112–116.
175. Слинько Д.В. Основні риси та структура правозастосовної діяльності / Д.В. Слинько // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – 2015. – Серія: Право. – Випуск 20. – С. 21–24.
176. Слинько Д.В. Поняття, зміст та основні ознаки юридичного процесу / Д.В. Слинько // «Jurnalul juridic national: teoriiie si practica» О.О.О. : «National law jurnal: teory and practice» L.L.C. – Nr. 1 (17). – Republica Moldova, 2016.– С. 19–23.
177. Слинько Д.В. Поняття й система принципів юридичного процесу / Д.В. Слинько // «Jurnalul juridic national: teoriiie si practica» О.О.О. : «National law jurnal: teory and practice» L.L.C. – Nr. 2 (18). – Republica Moldova, 2016.– С. 24–29.
178. Слинько Д.В.Змістовна характеристика ознак юридичного процесу / Д.В. Слинько // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – 2016. – Серія: Право. – Випуск 21. – С. 13–17.
179. Слинько Д.В. Правова форма діяльності держави як критерій класифікації юридичного процесу/ Д.В. Слинько // «Jurnalul juridic national: teoriiie si practica» О.О.О. : «National law jurnal: teory and practice» L.L.C. – Nr. 6 (22). – Republica Moldova, 2016.– С. 16–20.
180. Стаднік О. М. Загальна характеристика принципу загального виборчого права / О. М. Стаднік // Часопис Київського університету права . – 2012 . - №4 . - С. 127-131.
181. Старчук О. В. Щодо поняття принципів права / О. В. Старчук // Часопис Київського університету права . – 2012 . - №2 . - С. 40-43.

182. Тарахонич Т. І. Змістовна характеристика правових засобів: сучасні погляди / Т. І. Тарахонич // Часопис Київського університету права . – 2011 . - №2 . - С. 36-39.
183. Тарахонич Т. І. Правове регулювання та правовий вплив як юридичні категорії: співвідношення понять // Часопис Київського університету права . – 2009 . - №4 . - С.10-14.
184. Терлецький Д. С. Поняття і механізм конституційної імплементації міжнародних договорів / Д. С. Терлецький // Часопис Київського університету права . – 2011 . - №4 . - С. 132.-137.
185. Тимченко Г. В. Ефективність законодавства - до історіографії проблеми // Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки . – 2010 . - №2 . - С. 28-34.
186. Томаш Л. В. Громадянське суспільство як система забезпечення життєдіяльності політичної, економічної, соціальної та духовної сфер / Л. В. Томаш // Часопис Київського університету права . – 2012 . - №2 . - С. 366-371.
187. Цебенко С. Проблематика прав людини в документах Всесвітньої Ради Церков / С. Цебенко // Вісник Львівського університету. Серія юридична. Випуск 54. Львів: Вид. ЛНУ ім. Івана Франка. – 2011 . - С. 29-35.
188. Целуйко М. Ф. Усенко О. В. Основи концепції професійно-правової культури у вітчизняній правовій науці / М. Ф. Целуйко. О. В. Усенко // Часопис Київського університету права . – 2011 . - №1 . - С. 71-74.
189. Чупринський Б. Деякі теоретичні аспекти професійної діяльності юриста / Б. Чупринський // Вісник Львівського університету. Серія юридична. Випуск 39. - Львів: Вид. ЛНУ ім. Івана Франка. – 2008 . - С. 87-92.
190. Шаганенко В. П. Сутнісні характеристики системи права / В. П. Шаганенко // Часопис Київського університету права . -2012 . - №2 . - С. 69-74.
191. Шилінгов В. С. Поділ права на приватне та публічне як фундаментальна засада правової системи демократичного суспільства / В.С. Шилінгов // Часопис Київського університету права. - 2012. - №1. - С. 48-51.
192. Ющик О. Про необхідність пізнання сутності та визначення поняття права / О. Ющик // Право України . – 2010 . - № 4 . - С. 106 - 114.
193. Ялі М. Х. Поняття та підходи до тлумачення світового порядку / М. Х. Ялі // Дослідження світової політики . – 2009 . - Вип. 48 . - С. 160 - 171.
194. Яровой Т. С. Основні форми державного правління і парламентаризм: правові аспекти взаємодії / Т. С. Яровой // Часопис Київського університету права . – 2011 . - №2 . - С. 77-80.